

Tisdagen den
27 april 1976

Tisdagen den 27 april

Kl. 15.00

---

*Om utredning
rörande vidgade
möjligheter till
notarietjänstgöring*

§ 1 Om utredning rörande vidgade möjligheter till notarietjänstgöring

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Nyquists* (fp) den 31 mars anmälda fråga, 1975/76:300, och anförde:

Herr talman! Herr Nyquist har frågat mig vilka åtgärder jag vidtagit för att en av riksdagen begärd utredning rörande vidgade möjligheter till notarietjänstgöring skall komma till stånd och vilka bedömningar som gjorts med avseende på formerna för och inriktningen av utredningsarbetets bedrivande.

Notarienämnden och Jurist- och samhällsvetareförbundet har kommit in till regeringen med framställningar i samma ämne. Riksdagens begäran om utredning och nämnda framställningar behandlas f. n. inom justitiedepartementet. Jag är ännu inte beredd att redovisa mina överväganden i ämnet. Bl. a. bör överläggningar med berörda fackliga organisationer först äga rum.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

I sin knapphändighet ger det dock den upplysningen att man nu verkligen försöker komma fram till ett snabbt resultat i denna fråga.

Jag vill gärna passa på tillfället att fråga 1. vilka de berörda fackliga organisationerna är, 2. vad en förfrågan till dem i första hand skall avse och 3. om inte de spörsmål som kan komma upp vid dessa kontakter kan vara just sådana frågor som den beställda utredningen borde ta upp och att denna därigenom med andra ord skulle föregripas.

Notarienämnden har i anslutning till behandlingen av motionen av herr Westberg i Ljusdal och mig uttalat sig positivt om motionens syfte och efter remisstidens utgång också kommit in med ett förslag om att en utredning skulle tillsättas. Detta hände alltså i slutet av förra året.

Som framgår av statsrådets svar arbetar man också inom Jurist- och samhällsvetareförbundet med denna fråga, och man hade där ett arbetsförslag redan i december 1975. Jag vet inte när det inlämnats till departementet, men jag förutsätter att det skedde i början av innevarande år.

Här är naturligtvis inte tid och plats att diskutera sakfrågorna. Men jag vill i mitt inlägg understryka behovet av att frågorna kommer upp till snabb utredning.

Det visar sig att inte minst de s. k. notariepaketen, där tjänstgöring

Tisdagen den
27 april 1976

---

*Om utredning
rörande vidgade
möjligheter till
notariatjänstgöring*

i tingsrätt kombineras med tjänstgöring hos kronofogde eller vid polismyndighet eller åklagarmyndighet, inte bara är eftersökta utan också av många anses innebära en nödvändig tjänstgöring. Det har ifrågasatts om det inte borde vara obligatoriskt att tjänstgöra vid åtminstone två myndigheter.

Resursfrågan är också intressant i sammanhanget. Sveriges yngre jurister har gjort en kartläggning och föreslagit att ett antal notariatjänster skulle skapas inte minst i departementen, vid de allmänna advokatbyråerna och inom kommunerna.

Det rör sig här om ett vitt fält, och ju förr en utredning kommer fram, desto bättre.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jurist- och samhällsvetareförbundet begärde i en framställning som kom in till justitiedepartementet den 1 mars i år att innan den av riksdagen begärda utredningen tillsattes överläggningar skulle tas upp mellan företrädare för departementet och förbundet.

Som herr Nyquist kanske observerade talade jag i mitt svar om "överläggningar med berörda fackliga organisationer". Överläggningarna gäller alltså inte bara Jurist- och samhällsvetareförbundet.

Denna fråga är kanske besvärligare än den ser ut. Den berör nämligen också vissa TCO-förbunds strävanden att bereda kontorsadministrativ personal mer kvalificerade arbetsuppgifter, och dessa strävanden stötts från andra håll. Det är alltså strävanden som går tvärsenemot önskemålet att ha flera notarier vid t. ex. tingsrätterna.

Jag har velat redovisa detta för att förklara att utredningen inte bör tillsättas förrän vi haft dessa överläggningar, och sedan får vi se vad som kan komma ut av det.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för de kompletterande upplysningarna.

Den 1 mars kom alltså en framställning från JUS, och det finns självfallet anledning att närmare se på denna. Jag vill fråga statsrådet: Finns det någon tidsplan för hur departementet kommer att handlägga den här saken? När kan man tidigast räkna med att departementet tar ett avgörande?

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Naturligtvis skall vi behandla detta så snart arbetsmöjligheterna inom departementet medger det. Förberedande arbete pågår redan med promemorior beträffande olika problemställningar. Så snart vi är klara med det skall vi ha överläggningar med i första hand Jurist- och samhällsvetareförbundet.

§ 2 Om tillsättningen av arbetsgrupp för ett nytt svenskt uppslagsverk

Nr 110

Tisdagen den
27 april 1976

---

*Om tillsättningen av
arbetsgrupp för ett
nytt svenskt
uppslagsverk*

Herr utbildningsministern ZACHRISSON erhöll ordet för att besvara fru Anérs (fp) den 31 mars anmälda fråga, 1975/76:299, och anförde:

Herr talman! Fru Anér har frågat mig om den i förra årets kulturproposition aviserade arbetsgruppen för ett nytt svenskt uppslagsverk har blivit tillsatt.

Förslaget att ge statligt stöd för utgivningen av ett nytt svenskt uppslagsverk väcktes av litteraturutredningen. Remissinstanserna reste en rad invändningar mot utredningsförslaget, och även i den allmänna debatten har påpekats problem och möjligheter som litteraturutredningen inte närmare behandlat. Vidare har kulturutskottet vid behandlingen av förra årets kulturproposition framhållit att frågan om tillkomsten av ett nytt uppslagsverk med fördel skulle kunna lösas i nordiskt samarbete.

Det är således en rad frågor som måste analyseras närmare innan den aviserade gruppen kan sätta i gång sitt arbete. Jag räknar emellertid med att gruppen skall kunna tillsättas under den närmaste tiden.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Det finns en grund för bildnings- och kunskapssträvandena i ett land som inte kan avskaffas av några undervisningsreformer, och det är de stora, övergripande uppslagsböckerna. Hur än allting sviktar och utsätts för kritisk granskning så finns det ändå en viss fast uppsättning av fakta som alla behöver ha tillgång till.

För min och tidigare generationer fanns, och finns för den delen än i dag, de två verken Svensk uppslagsbok och Nordisk familjebok, båda klassiska i sitt slag. I många svenska hem finns fortfarande de äldre upplagorna av dessa böcker kvar. De har blivit rariteter på antikvariaten med höga priser, och det är fortfarande en stor tillgång att ha dem till hands, om också – det måste erkännas – ibland för nöjesläsning.

I dag är det bara ett enda motsvarande verk som är under utgivning. Det är Bra Böckers lexikon i 24 band, ett bra, populärt och därtill billigt verk. Men om nästa generation skall kunna få del av ett uppslagsverk som produceras i vårt eget land måste detta förberedas nu. Litteraturutredningen föreslog därför att staten skulle ta ett aktivt ansvar för en sådan utgivning. Riksdagen ställde sig bakom tanken men ingenting har tidigare hörts om saken. Det är därför jag ställt denna fråga till utbildningsministern. Jag tackar nu för svaret och är glad att arbetet snart kommer att sättas i gång.

Det är riktigt att förberedelsetiden för ett sådant här uppslagsverk är utomordentligt lång. Man kan förmoda att från den dagen arbetsgruppen faktiskt tillsätts till dess ett färdigt verk föreligger på den svenska marknaden kommer att förflyta minst åtta till tio år. Det är inte ett perspektiv som får innebära att man försenar förberedelsearbetet.

Det är också riktigt, som statsrådet säger, att det är många frågor som

*Om åtgärder för att
nedbringa vänteti-
den vid studieme-
delsnämnderna*

behöver belysas. Skall uppslagsverket t. ex. utformas i samarbete med förlag i andra länder, som parallellt håller på med internationella uppslagsverk? Skall man bygga på den traditionella lexikografiska princip som våra tidigare uppslagsverk följt eller skall man använda den visuella metod som gjort moderna lexikografer i vårt land världsberömda? Hur stort skall omfånget vara? Är det bättre med ett något mindre lexikon som kan förnyas med 15–20 års mellanrum eller skall man föredra ett mera omfattande och utförligt uppslagsverk som kanske inte kan förnyas annat än efter 25–30 år?

Det är en rad frågor som här måste prövas, givetvis i samverkan med alla dem i vårt land som har lexikografisk erfarenhet. Likaså bör internationella kontakter tas. Det är viktigt att arbetsgruppen kan komma i gång så snart som möjligt och att man verkligen utnyttjar det kunnande och den erfarenhet som finns i branschen.

Detta är om något en kulturfråga. Förberedelserna kunde ha startat tidigare, men det viktiga är nu att vi är överens om att förberedelserna måste bedrivas med skyndsamhet och omsorg.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om åtgärder för att nedbringa väntetiden vid studiemedelsnämnderna

Herr utbildningsministern ZACHRISSON erhöll ordet för att besvara herr Nyquists (fp) den 31 mars anmälda fråga, 1975/76:302, och anförde:

Herr talman! Herr Nyquist har frågat mig om jag är medveten om väntetiderna vid studiemedelsnämnderna och – om så är fallet – vilka åtgärder jag avser att vidta för att nedbringa väntetiderna.

Behandlingstiden vid studiemedelsnämnderna är f. n. – med undantag av nämnderna i Uppsala och Stockholm – ca en vecka för en normal ansökan. En så kort behandlingstid måste betecknas som tillfredsställande. I början av terminerna är behandlingstiderna något längre.

Vid nämnderna i Uppsala och Stockholm har behandlingstiderna framför allt i början av år 1976 varit onormalt långa. Studiemedelsnämnderna handlägger fr. o. m. den 1 januari 1976 ansökningar om studiemedel för gymnasiala studier för äldre studerande samt om återkrav av studiemedel. Sådana ärenden handlades tidigare av centrala studiestödsnämnden. Flerparten av ansökningarna har därvid fallit på studiemedelsnämnden i Stockholm. Olyckligtvis har nämnderna i Uppsala och Stockholm samtidigt med den ökade arbetsbelastningen drabbats av omsättning och sjukdom bland personalen. Dessa är huvudorsakerna till förseningarna vid dessa nämnder.

För att möta den väntade arbetsbelastningen har för innevarande budgetår anslagits en halv miljon kronor till extra personal. Regeringen har dessutom nyligen beslutat om extra resurser till nämnden i Stock-

holm, och centrala studiestödsnämnden har lämnat tillfällig personalförstärkning till denna nämnd.

I årets budgetproposition, som riksdagen i berörda delar nyligen har bifallit, finns upptaget dels en halv miljon kronor för extra personal, dels 3,5 milj. kr. för utveckling av ett databasorienterat system för bl. a. registrering och utbetalning av studiemedelsansökningar vid nämnderna. Detta system, som avses bli infört fr. o. m. år 1978, syftar bl. a. till att avsevärt förkorta behandlingstiderna i framtiden.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, som tydligt visar att statsrådet och departementet är medvetna om den här situationen och också, såvitt jag förstår av svaret, har vidtagit och är på väg att vidta åtgärder för att mildra de besvärliga förhållanden som tycks vara ett resultat av olyckliga omständigheter.

Men då vill jag fråga statsrådet varför ni inte direkt talar om det här för studenterna. Det har påståtts från Uppsala att man blivit förvägrad att göra en uppvaktning i den här frågan. Man har sagt att man från år till år har haft de här bekymren just i Uppsala, och nu hade man – eftersom förhållandena var speciellt besvärliga – velat uppvakta statsrådet. Då tycker jag att det hade varit naturligt att på lämpligt sätt meddela berörda personer de uppgifter som jag nu har fått ta del av. Jag tycker att det är utomordentligt tillfredsställande att extrapersonal nu sätts in och att man också ser över hela registrerings- och utbetalningssystemet och får det effektiviserat.

Det har under hand sagts att det är vissa bekymmer just med besked från vederbörande nämnder – att man t. ex. ger olika besked från gång till annan. Det påstås också att när någon besvärar sig mot den lokala nämndens beslut och går till centrala studiestödsnämnden har denna senare ibland inte alla handlingar – dvs. vederbörandes ansökan till den första instansen. Jag begär inte att statsrådet skall kunna ge besked om detta i det här läget, men jag utgår från att statsrådet även i den delen medverkar till en översyn av rutiner och handläggning, så att man kan tillgodose högt ställda krav på att den enskilde snabbt skall få svar i de angelägna frågor, som det här rör sig om.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Jag vill först säga att vi inom departementet självfallet inte vägrar några människor att uppvakta oss, men att vi ibland talar om för folk att det är mera praktiskt att gå till dem det vederbör. Man får i allmänhet snabbare svar på det viset, eftersom vi normalt inte har ett svar att ge, om vi inte i detalj vet vad det rör sig om.

I övrigt vet jag att centrala studiestödsnämnden arbetar mycket med att gå igenom rutinerna på de olika nämnderna för att försöka få till stånd en förkortning av behandlingstiderna. Självfallet är det utomordentligt viktigt. Men jag tror mig kunna garantera att den ansvariga

Tisdagen den
27 april 1976

*Om garantier för
framtidsstudiernas
oberoende ställning*

myndigheten arbetar mycket noga och mycket kontinuerligt med det här problemet.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Får jag bara avslutningsvis för egen del fråga herr statsrådet i vad mån man under hand till vederbörande studiemedelsnämnder för kännedom överlämnat de uppgifter som jag fått här i dag. Eller är det förstahandsuppgifter?

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Det är fråga om en offentlig handling, som självfallet står till deras förfogande precis som allt annat som förekommer här i riksdagen.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Bakom min fråga låg självfallet det ytterligare spørsmålet om det verkligen skall behövas en fråga i Sveriges riksdag för att våra studiemedelsnämnder och studentrepresentanterna skall få den här värdefulla informationen.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Som jag alldeles nyss sade är centrala studiestödsnämnden livligt verksam med denna sak. Men det är klart att det beror på vart man riktar frågorna. Om man vänder sig till studiemedelsnämnderna får man dock samma svar som det jag har lämnat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om garantier för framtidsstudiernas oberoende ställning

Herr utbildningsministern Zachrisson erhöll ordet för att besvara herr *Olof Johanssons* i Stockholm (c) den 9 april anmälda fråga. 1975/76:313, och anförde:

Herr talman! Herr Olof Johansson i Stockholm har frågat mig om jag anser det rimligt att forskare knutna till olika projekt inom sekretariatet för framtidsstudier skall behöva riskera politiskt betingad censur från regeringens kansli av faktasammanställningar eller forskningsarbeten medan den ansvariga parlamentariska styrelsen för sekretariatet för framtidsstudier inte ens sett materialet. Han har vidare frågat hur jag anser att framtidsstudiernas fria och oberoende ställning i detta avseende skall garanteras framöver.

Sekretariatet för framtidsstudier har, ända sedan det inrättades 1973, haft den formella ställningen av en kommitté. I oktober 1975 upplöstes den s. k. referensgruppen och särskilda sakkunniga tillkallades med uppgift att leda verksamheten. Kommittén fungerar som styrelse i enlighet med riksdagens intentioner. De fyra olika projektgrupper som hittills

inrättats har självständigt ansvar för sitt arbete och sina resultat.

Någon censur har hittills inte utövats och får självfallet inte utövas. De bästa garantierna för framtidssstudiernas fria och oberoende ställning skapas enligt min mening av att de även i fortsättningen bedrivs med stor öppenhet mot den allmänna debatten och genom att de projektansvariga arbetar med ett så brett spektrum av kontakter som möjligt.

Om styrelsen för sekretariatet anser att informationen om pågående projekt behöver förbättras utgår jag från att styrelsen tar initiativ till sådana förbättringar.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga. Innan jag går in på svarets innehåll vill jag betona ett par saker.

För det första: Vi diskuterar inte här innehållet i enskilda forskarrapporter eller rapportutkast – det är alltså inte fråga om huruvida det här aktuella rapportutkastet är mums för centern eller inte.

För det andra: Det försök till "politisk betingad censur" som jag nämnt i min fråga gäller ett övertramp som begåtts i kanslihuset. Min kritik riktar sig därför mot kanslihuset och i ingen del mot sekretariatet för framtidssstudier och dess sätt att fungera, än mindre mot de projektgrupper som håller på med de fyra framtidssstudierna.

Riksdagens beslut angående framtidssstudierna och deras organisation var liksom också beslutets syfte entydigt i höstas – framtidssstudierna skulle bedrivs i former som tillförsäkrar dem hög grad av oberoende och skulle ges en så bred värderingsmässig grund som möjligt.

När vi som är lodamöter av framtidsssekretariatets styrelse i pressen t. ex. anklagas för att inte ta del av rapportutkast är den kritiken dessutom grundlös i det aktuella fallet. Det gavs ingen detaljerad genomgång i styrelsen den 12 februari av detta utkast. När jag nu har tillgång till rapportutkastet visar det sig dessutom att det är daterat den 18 mars 1976. Detta nämner jag som bakgrund.

Statsrådets svar understryker det självklara att censur inte får utövas. Det är bra att det sägs ut – även om det är självklart. Men den fråga man ställer sig när det gäller resten av svaret är följande.

Statsrådet hänvisar där till en stor öppenhet mot den allmänna debatten och att detta i det aktuella fallet skulle vara garanti nog mot smussel i kanslihuset. Öppenhet är bra, jag instämmer i det, men på vilket sätt garanterar den att vi inte får ett upprepande av det som nu inträffat? Den frågan tycker jag att statsrådet Zachrisson skall svara på.

Jag kan inte se att det svar han här lämnat på den punkten innehåller några garantier framöver. Det är viktigt att sådana garantier finns därför att förtroendet för framtidssstudierna vill vi ju alla behålla. Om detta förtroende undergrävs vore det mycket olyckligt. Vi har hittills haft ett mycket gott samarbete inom sekretariatet på denna punkt – det vill jag betona – och inom den styrelse som finns. Men på vilket sätt är statsrådets recept alltså en garanti mot ett upprepande av det som nu har skett?

Tisdagen den
27 april 1976

*Om garantier för
framtidssstudiernas
oberoende ställning*

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Jag vill på det bestämdaste tillbakavisa insinuationen att det förekommer någon politiskt betingad censur. Ingen sådan censur har förekommit och skall självfallet inte heller förekomma. Det är självklart, säger herr Olof Johansson, och det är precis vad det är.

Den aktuella energistudien har lagts upp i samråd med sekretariatet för framtidssstudier, men arbetet och resultatredovisningen sker helt på projektgruppens eget ansvar. Det är också där som garantin ligger.

Sedan kan jag naturligtvis inte garantera att inte enstaka tjänstemän kan få en tanke som inte rimmar med vad vi betraktar som normal öppenhet. Men det är en alldeles självklar utgångspunkt för arbetet i kanslihuset lika väl som i sekretariatet för framtidssstudier att det skall ske i en öppen och låt mig säga aktiv anda, för det är genom en sådan öppen debatt som vi kan få fram de uppgifter som vi behöver för att föra bl. a. arbetet med energipolitiken vidare.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Det har ju sagts i alla sammanhang, att departementens kontakt med framtidssstudieverksamheten syftar till att främja en mer långsiktig planering inom departementen. På vilket sätt nås detta syfte genom att utkast – som statsrådet erkänner nu, öppna för politisk påverkan av enskilda tjänstemän – skickas till kanslihusets referensgrupper som, det vill jag understryka, har mycket diversifierad verksamhet? Varför går det inte lika bra med de färdiga rapporterna? Varför inbjuda till denna typ av politisk påverkan innan rapporterna ens är färdiga?

Anser utbildningsministern det rimligt att vi i styrelsen sedan skall fungera som någon sorts kontrollanstalt för oss själva och för forskarna i de olika projektgrupperna och sitta och granska utkast mot de slutliga rapporterna för att se om där har ändrats något och om ändringarna kan ha politisk bakgrund?

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Jag vet att det på borgerligt håll är vanligt att försöka med diverse konspirationsteorier.

Det är väl inte så konstigt att man försöker ha god kontakt med referensgrupper av olika slag. Det finns ju åtskilliga sakuppgifter som man på det viset kan få ordentligt verifierade. För att få snabbhet och effektivitet i arbetet på sekretariatet lika väl som i utredningsarbetet är det också naturligt att man tar de olika kontakter som behövs för att få fram uppgifter av olika slag. Det är något helt annat än om det skall vara en öppen redovisning eller inte. Och i det fallet är vi, hoppas jag, helt överens.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Herr statsrådet talar om konspirationsteorier. Ja, det förekommer många målmedvetna försök från kanslihusets sida att med

Tisdagen den
27 april 1976*Om åtgärder för att
förhindra inspelning
av film om Jesu liv*

interna utredningar om kärnkraftsfrågan styra debatten på det området. Därför må det väl förlåtas mig om jag är i varje fall misstänksam när jag därutöver märker att man inte utan vidare och på alla händer är beredd att opåverkade släppa ifrån sig rapporter som kommer utifrån. Frågan är ju om detta är toppen på ett isberg eller inte, och det är därför som den här debatten måste föras.

Jag är den förste att erkänna att det är viktigt att vi kan ha en öppenhet i framtidsstudiedebatten, men den öppenheten gagnas inte av sådana saker som har hänt under den senaste tiden när det gäller den aktuella rapporten om kärnbränslecykeln.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om åtgärder för att förhindra inspelning av film om Jesu liv

Herr utbildningsministern ZACHRISSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara

dels herr *Lidgards* (m) den 9 april anmälda fråga, 1975/76:314,

dels fröken *Rogestams* (c), herr *Perssons* i Heden (c) och fröken *Hörléns* (fp) den 20 april anmälda frågor, 1975/76:315, 316 och 317, och anförde:

Herr talman! Herr Lidgard har bett mig redogöra för vilka möjligheter som finns att förhindra att den danske regissören Jens Jørgen Thorsens film om Jesu liv produceras i vårt land med stöd av offentliga eller därmed jämförbara medel.

Fröken Rogestam har frågat mig om jag anser det lämpligt att med statliga medel delta i finansieringen av filmen och om jag anser det lämpligt att en film av denna karaktär visas.

Herr Persson i Heden har frågat mig om jag anser det vara förenligt med ett sant etiskt tänkande att producera en film av det aktuella slaget samt om jag vill medverka till att inspelningen av filmen förbjuds i Sverige.

Fröken Hörlén har frågat mig om jag delar uppfattningen att det skulle te sig stötande för stora grupper om den aviserade filmen om Jesu sexliv producerades.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang och vill först lämna en redogörelse för de bestämmelser som gäller för offentligt eller därmed jämförbart stöd till produktion av film.

Mellan Svenska filminstitutet och Sveriges Radio har innevarande budgetår inletts ett samarbete beträffande filmproduktion. Parterna har träffat avtal om att tillskjuta vardera 5 milj. kr. till en gemensam produktionsfond. 70 % av fonden skall disponeras för produktion av biografilm som först skall visas på biograferna och därefter i televisionen. Beslut om vilka biograffilmer som skall få produktionsstöd från fonden fattas genom ett samrådsförfarande mellan Filminstitutet och Sveriges Radio, som in-

Tisdagen den
27 april 1976

*Om åtgärder för att
förhindra inspelning
av film om Jesu liv*

nebär att båda parter måste vara överens.

Det är således Svenska filminstitutet och Sveriges Radio som skall ta ställning till frågan om ett eventuellt produktionsstöd. Enligt uppgift har Sveriges Radio efter att ha tagit del av manuskriptet beslutat att säga nej till produktionen. Därigenom saknar frågan f. n. aktualitet också för Filminstitutets del.

En grundläggande princip för beslut om statligt stöd till filmproduktion är att de organ som har anförtrotts bedömningen garanterats en självständig och oberoende ställning. Ingen kan i efterhand korrigera de beslut som fattas av den grupp som svarar för urvalet. En annan strävan har varit att sprida beslutanderätten på så många som möjligt och därigenom skapa de bästa förutsättningarna för att olika slag av projekt kan få stöd.

Dessa principer är det enligt min mening nödvändigt att följa om kulturpolitiken skall kunna främja den konstnärliga förnyelsen och medverka till att skydda och utvidga yttrandefriheten. Principerna präglar också de regler för beslut som gäller i övrigt på kulturområdet, t. ex. för stödet till teatern, litteraturen och utställningsverksamheten. Jag vill erinra om att riksdagen vid sin behandling av 1974 års kulturproposition beträffande målen för kulturpolitiken anslöt sig till detta synsätt. I propositionen framhöll jag att "den auktoritära metoden att med administrativa medel hindra vad man tycker är ett obehagligt kulturutbud måste bestämt avvisas". Detta uttalande vann riksdagens enhälliga anslutning.

Ett mycket stort antal privatpersoner och organisationer har skrivit till regeringen och gett uttryck för sin uppfattning att det inte bör ges något statligt stöd åt den omdiskuterade filmen. Många uppfattar filmen som en kommersiell spekulering som det inte är motiverat från kulturpolitiska synpunkter att främja. Många anser också att filmen skulle skada de kristna värdena.

Filmprojektet ger som det kort presenterats intrycket av att vara en utmanande spekulering. Mot den bakgrunden har jag full förståelse för att många människor har reagerat så starkt mot filmplanerna. Grov kommersiell spekulering står naturligtvis inte i överensstämmelse med den kulturpolitik som regering och riksdag enigt står bakom.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för det långa och utförliga svaret, så långt att man knappt hinner ta del av det på den korta tid man har till sitt förfogande.

Innan jag går in på själva svaret finner jag det angeläget att understryka att den rubrik som min enkla fråga utan min medverkan har fått ger ett felaktigt intryck av vad jag frågat om. Det förefaller mig så mycket mer nödvändigt att påpeka detta som rubriken återfinns i departementschefens svar.

Jag har inte frågat om möjligheterna att förhindra inspelningen av den s. k. Jesusfilmen, utan om möjligheterna att förhindra att statsmedel eller därmed jämställda medel lämnas som produktionsbidrag. Det är

---

*Om åtgärder för att
förhindra inspelning
av film om Jesu liv*

en väsentlig skillnad. Det förra syftar nämligen till en sorts förhands-censur. Jag vill bestämt säga att censur ligger helt utanför det som jag kan ansluta mig till.

Normalt kan en svensk medborgare inte mäla sig ut ur den offentliga verksamheten. Det hör till spelets regler att man rättar sig efter i normal ordning fattade beslut och stiftade lagar även när man ogillar dem. Men opinionsbildningen är fri. Och när den någon gång blir så stark som den blivit i fråga om den planerade inspelningen av Jesusfilmen är det beslutsfattarnas och därmed riksdagens skyldighet att fråga sig vilka möjligheter som finns att tillgodose opinionen.

Tusentals och åter tusentals människor har i dessa dagar givit uttryck för hur kränkande det är för dem och hur sårade de känner sig om denna film förverkligas. De uppfattar filmen som ett angrepp på någonting som rör deras innersta känslor och värderingar. Jag har, herr talman, fått mig tillsända opinionsyttringar från mer än 5 000 människor i en viss del av vårt land. Det är människor som vill att jag skall vidarebefordra deras indignation till Sveriges riksdag och till er, herr talman. Jag skall så småningom be att få överlämna handlingarna.

Nu har det organ som har att besluta om bidraget löst frågan för den här gången genom att inte bevilja något anslag. Opinionsbildningen har tydligen fungerat och jag tycker att det är ett sundhetstecken som vi skall glädja oss åt. Det är bara egenansvaret hos beslutsfattare, såväl offentliga som privata, som kan rädda oss från detaljrika och rigorösa bestämmelser om vad som skall vara tillåtet eller inte.

Förhandscensur är ett diktaturstaternas kännetecken. Jag vill än en gång understryka att det inte är det som jag är ute efter. En sund och förnuftig opinion skall kunna tillgodoses på andra vägar.

Fröken ROGESTAM (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Beskedet för några veckor sedan att det fanns långt framskridna planer på att göra en film om Jesu sexliv, delvis finansierad med statliga pengar, har med rätta upprört många människor. Samfundsledare och otaliga enskilda människor har protesterat.

I vårt samhälle är yttrandefriheten viktig, konstnärers och andras. Det har betonats i de senaste årens kulturdebatt. Men det måste hela tiden och för oss alla vara en frihet under ansvar.

Det i bokform utgivna manuset till filmen är enligt många bedömare pornografiskt. Det ger, åtminstone om man skall döma av i pressen publicerade utdrag, ingående skildringar av sexuella kontakter som Jesus påstås ha haft med olika kvinnor. Det saknar varje sammanhang med evangeliernas historiska material om Jesu person.

Manusförfattaren har inte fått fram några nya uppgifter om Jesu tidiga liv. Det är inte något sådant som människor från olika utgångspunkter nu har velat censurera eller förtiga. Innehållet är helt och hållet fria fantasier eller spekulation, allt framställt på ett sådan sätt att det djupt

Tisdagen den
27 april 1976

*Om åtgärder för att
förhindra inspelning
av film om Jesu liv*

kränker många människors tro och livsuppfattning.

De pengar från Filminstitutet som nu diskuteras när det gäller finansiering av filmen är i och för sig inbetalda av biograferna i enlighet med filmavtalet. Enligt uttalande i förra årets kulturproposition har detta avtal medfört att en betydande del av de medel som finns tillgängliga för produktion av svensk film fördelas efter andra kriterier än de kommersiella, och det hoppas jag fortfarande gäller.

Statsrådet har i olika sammanhang pläderat för åtgärder som syftar till att minska de negativa effekterna av det kommersiella systemet på filmområdet och underlätta för publiken att komma i kontakt med ett stort och variationsrikt filmutbud. Den målsättningen instämmer jag gärna i. Men hur överensstämmer ett anslag från Filminstitutet till denna film med intentionerna i regeringens kulturpolitik på filmområdet? Hör den här filmen verkligen till den grupp som det är angeläget att förverkliga ur kulturell synpunkt?

Är statsrådet beredd att i dag ge oss beskedet att det är olämpligt att utnyttja Filminstitutets resurser, ekonomiska och andra, för att förverkliga det här projektet?

Det är ingen som begär att offentliga myndigheter skall försvara den kristna tron eller Jesu person. Han behöver det inte. Men människor för vilka den kristna tron är en levande realitet har rätt att veta att också deras uppfattningar respekteras och inte nedvärderas i yttrandefrihetens namn. Vi har alla en frihet att uttrycka oss, men en frihet som måste utnyttjas under ansvar. Vi måste respektera och ta hänsyn till varandras värderingar och uppfattningar.

Låt mig till sist upprepa den andra delen av min fråga till statsrådet: Är det lämpligt att en film av den här karaktären visas? Och låt mig tillägga: Är statsrådet beredd att hjälpa till med opinionsbildningen mot ett förverkligande av projektet?

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Filmproducenten Jörn Donners aviserade filminspelning om Jesu sexliv – eller som författaren Jens Jörgen Thorsen nu vill rubricera filmen: Jesu många ansikten – talar för att det är något sjukt i vårt samhälle. Vissa profitörer – jag vågar kalla dem så – som vältrar sig i osunda sexfilmer, sexföreställningar, sextidningar etc. med förråande innehåll, blott och bart för ekonomisk vinnings skull, medverkar till ökat våld och mänsklig förnedring.

Det är måhända så att en reaktion mot dylik verksamhet börjar göra sig gällande. Det går inte så bra med en förljugen framställning av kärleksliv och sexualitet med såväl människor som djur som objekt. Nu måste det till något speciellt, och då tar man till Jesus. Han som erkänns av praktiskt taget alla människor som förebilden av sanning och rätt, sann moral och värnande om kärlek till människorna – nu skall han framställas som sexgalning, homosexuell, bordellkung etc. Det är en av

Tisdagen den
27 april 1976

---

*Om åtgärder för att
förhindra inspelning
av film om Jesu liv*

vår tids största händelser, vågar jag påstå.

Inspelningen har förbjudits i författarens eget hemland. Man försöker då i Sverige och hoppas på statliga medel genom Svenska filminstitutet och Sveriges Radio. Nu har Sveriges Radio beslutat säga nej till projektet, och därmed saknar frågan aktualitet även för Svenska filminstitutet. Det hedrar Sveriges Radio. Men jag vill i detta sammanhang fråga statsrådet vad som menas med "f. n." då det gäller Svenska filminstitutet. Jag vore tacksam om statsrådet ville svara på den frågan.

Jag vet att det är en oerhört stark opinion i vårt land emot detta projekt. Under påskhelgen förelåg i Sveriges kyrkor och frikyrkor protestlistor, där hundratusentals människor skrev sina namn.

Till sist vill jag säga att jag är tacksam för att statsrådet i svaret säger: "Grov kommersiell spekulation står naturligtvis inte i överensstämmelse med den kulturpolitik som regering och riksdag enigt står bakom." Får jag tolka statsrådets yttrande så att han medverkar till att inte en dylik film kommer att inspelas med statliga medel?

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min fråga, vilket jag uppfattade som rätt positivt.

Många människor i vårt land har blivit engagerade av den senaste tidens debatt kring inspelning av en film om Jesu många ansikten, som bygger på ett manus med starkt inslag av pornografi. Som ordförande i Riksdagens kristna grupp har jag erhållit en rad skrivelser med hundratusentals namnunderskrifter från människor som upprörts över att en sådan film skulle kunna komma till stånd, och jag förstår att utbildningsministern har en mycket längre rad av skrivelser i samma ämne.

I pressen har det vimlat av insändare och ledare som i mer eller mindre väl valda ordalag tagit avstånd från vad man menar vara en ren spekulation i pornografi. Frågan är väl om en planerad filminspelning någonsin väckt en sådan folkstorm till liv som den vi debatterar i dag.

Jag ser det som helt nödvändigt att opinionen mot denna film kommer till stånd på alla nivåer. Jag har därför medverkat till att Riksdagens kristna grupp gjort följande uttalande:

"Ett demokratiskt samhälle bygger på principen om frihet under ansvar. Statliga myndigheter lika väl som enskilda personer har att i sitt handlande visa den respekt och hänsyn för alla medborgares integritet, som är förutsättningen för frihetens bevarande.

Det filmmanus om Jesu sexualliv som föreligger är uppenbarligen pornografiskt och saknar varje samband med det historiska material om Jesu person som evangelierna innehåller.

För de många människor i vårt land för vilka Jesus Kristus är en levande och uppståndna Herre, måste en film som bygger på ett sådant manus, upplevas som en djup kränkning av deras tro. Att i vinningssyfte förgripa sig på värden som av flertalet i vårt land upplevs som heliga skulle av reaktionerna i pressen att döma väcka anstöt även bland dem

*Om åtgärder för att
förhindra inspelning
av film om Jesu liv*

som inte delar den kristna tron på Jesus som Guds Son.

Vi förutsätter därför, att alla beslutsfattare, enskilda eller i statliga institutioner, som kommer att få ta ställning till anslagsfrågor i detta sammanhang, besinnar sitt ansvar, när det gäller att skydda de värden som ligger till grund för tros-, tanke- och yttrandefriheten i vårt demokratiska samhälle och som är djupt förankrade i det svenska rättsmedvetandet."

Sedan detta uttalande gjordes i torsdags har jag haft tillfälle att läsa det tjocka manus som det gäller och har fått klart för mig att vi inte på något sätt tagit till överord i bedömningen av innehållet.

Det är riktigt att landets kulturminister inte har makt att förbjuda inspelningen av en film som de flesta människor upplever som djupt oanständig, och inte ens att förhindra att statliga medel används för ändamålet. Men för den opinion som beslutsfattare i sammanhanget har att ta hänsyn till måste ett ord från kulturens högste beskyddare i landet väga tungt. Den allmänna opinionen tycks vara det enda vapen som går att använda i kampen mot skandalfilmen. Låt oss slipa det vapnet så väl som möjligt. Därför ser jag den här debatten som ett tillfälle för utbildningsministern att ge offentlighet åt sin egen uppfattning om det olämpliga i att producera och visa en sådan film.

Jag vill tolka utbildningsministerns svar så att statsrådet ställer sig bakom de värderingar som kommit till uttryck bl. a. i kristna gruppens uttalande, och jag hoppas att här få det bekräftat.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Jag beklagar att jag bara har två minuter till mitt förfogande för att svara.

Låt mig först säga till herr Lidgard, som anmärkte på rubriken och gav sken av att jag hade satt den, eftersom den stod i mitt manus, att det är kammarkansliet som har satt rubriken. Men jag vill gärna ta kammarkansliet i försvar, för kammarkansliet har i stort sett följt den fråga som herr Lidgard ställt. Och herr Lidgard inviterar i sin fråga utan tvivel till censurtankar, som han nu – och det var ju hyggligt – tog relativt rejält avstånd från.

Fröken Hörnlén läste här upp ett långt uttalande, och jag förstår att hon då tänkte på sin partivän som är den kanske mest aktive när det gäller att få denna film till stånd.

Men det väsentliga i denna diskussion är frågan hur vi skall kunna garantera respekten för yttrandefriheten i kulturskapandet, samtidigt som vi tar avstånd från de krafter för vilka yttrandefriheten har ett nära nog enbart kommersiellt värde. Det finns gott om profitörer som spekulerar i våld och pornografi, där människor behandlas som varor och där kärlek görs till en ganska brutal näringsgren med ohyggliga sociala utstötning-mekanismer.

När jag lyssnat till delar av denna debatt – jag skulle gärna vilja att fröken Rogestam gav sin partikollega herr Persson i Heden en lektion

i yttrandefrihetens villkor – undrar jag huruvida man på borgerligt håll är medveten om de problem som är förknippade med kommersiella intressens sätt att utnyttja yttrandefriheten. Frågan är om den medvetenheten bara gäller det projekt som vi i dag diskuterar, eller hur stark den borgerliga beredskapen är när det gäller att medverka till att begränsa kommersialismens skadeverkningar på områden där skadorna kanske kan bli bra mycket allvarigare än de som framträder i denna diskussion.

Jag tar emellertid de uttalanden som nu har gjorts som ett uttryck för att ni vill hjälpa till att motverka kommersiellt spekulativa kulturprodukter. Men om de åtgärderna skall kunna bli tillräckliga, så krävs det ytterligare resurser och en starkare bevakning. Självfallet är det också en fråga som jag skall följa med intresse om man på borgerligt håll på allvar vill ta itu med de svårigheter som de kommersiella systemen skapar på kulturlivets område.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Om rubriken till denna fråga skall vi inte tala så mycket. Jag sade inte att herr Zachrisson hade formulerat den, utan jag sade att den hade tillkommit utan min medverkan. Men jag tycker att herr Zachrisson är litet orättvis när han säger att jag bara relativt rejält har tagit avstånd i censurfrågan. Även det är dock bara en detalj.

Låt mig emellertid fånga upp vad herr Zachrisson sagt i sitt svar. Han hänvisar där till 1974 års kulturproposition och säger då att "den auktoritära metoden att med administrativa medel hindra vad man tycker är ett obehagligt kulturutbud måste bestämt avvisas". Obehagligt! Vilket uselt, vilket eländigt ord i detta sammanhang, när människor känner sig kränkta och sårade i sitt innersta, när det är deras tro det rör sig om!

Jag vill bestämt säga att detta uttalande inte kan tas till intäkt för att riksdagen godtar en konstprodukt av det slag som det här gäller. Tvärtom tror jag det är nödvändigt, herr utbildningsminister, att vi i ödmjukhet griper oss an med den svåra uppgiften att fundera på hur vi skall göra i extraordinära situationer sådana som vi nu har hamnat i. Det faller inte in under 1974 års kulturpropositions uttalande eller riksdagens instämmande.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Jag vet inte vad herr statsrådet menar när han säger att fröken Rogestam skulle lära mig vad som menas med yttrandefrihet. Jag har aldrig förnekat någon yttrandefrihet. Jag har i stället sagt att det skulle vara någonting förfärligt om allmänna medel skulle användas till att spela in en film som den vi nu diskuterar. Börjar herr statsrådet nu sväva på målet? Står inte herr statsrådet längre för vad han sagt i sitt svar till oss som frågat om denna film?

Jag menar att yttrandefriheten skall vara en yttrandefrihet under ansvar, så att man inte kränker bara de kristna människorna här i landet

*Om åtgärder för att
förhindra inspelning
av film om Jesu liv*

utan också andra – jag har träffat många som inte alls bekänner sig till den kristna tron men som allvarligt reagerar mot den här filmen, som skulle ha kunnat bli verklighet genom anslag från Sveriges Radio och Filminstitutet, vilket nu dess bättre inte är aktuellt.

Jag vill ännu en gång fråga statsrådet vad han menar då han säger: "Därigenom saknar frågan f. n. aktualitet också för Filminstitutets del."

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Utbildningsministern vill tydligen göra partipolitik av den här frågan. Det tycker jag är skada. Den kristna riksdagsgruppen vill ingalunda ge sig ut på sådana vatten. Vi vill inte heller ha någon form av censur. Vi vill helt enkelt bilda opinion. I den opinionsyttring som vi i gruppen försökt åstadkomma deltar som herr Zachrisson vet representanter för olika partier. Jag hade verkligen hoppats att utbildningsministern också skulle vilja delta i den opinionsbildningen.

Fröken ROGESTAM (c):

Herr talman! I kulturutskottet har det såvitt jag vet under de senaste åren vid behandlingen av de aktuella kulturpropositionerna rätt full enighet om att man på olika sätt skall motverka de negativa effekterna av de kommersiella krafterna. Det är nog inget tvivel om var vi står i den frågan.

Jag skulle ånyo vilja fråga statsrådet om han anser att det är lämpligt att den här filmen visas och om statsrådet är beredd att hjälpa till med en opinionsbildning mot förverkligandet av projektet.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Herr Lidgard var nu igen snubblande nära gränsen eller kanske t. o. m. en bit över den när han ifrågasatte om riksdagen skulle kunna godta en produkt av detta slag. Det är riktigt att detta är ett svårt problem, men vi har satt upp aldeles klara gränser för riksdagens befogenheter och för de fria kulturskaparnas befogenheter. Det är utomordentligt väsentligt att vi är överens om dem nu som tidigare.

I det här fallet är tydligen borgerligheten och socialdemokratin för en gångs skull ense om vad som kan betraktas som en kommersiell spekulation, och det är utmärkt att det blir sagt så tydligt. Men jag skulle vilja utbe mig att ni är lika aktiva på andra områden inom kulturpolitiken som i det här fallet, när det råkar finnas en bred allmän opinion bakom.

Eftersom tiden är kort vill jag uppmana herr Persson i Heden att läsa fröken Rogestams inlägg; det var ett bra inlägg. Hon redogjorde ganska ordentligt för skillnaderna mellan den fria opinionsbildningen och de möjligheter som finns att politiskt styra en sådan här verksamhet. "För närvarande", herr Persson, betyder för närvarande.

Det är också bra att det blir sagt att den fria opinionsbildningen är viktig. Självfallet vill jag delta i den. Vi gör det genom den här formen av debatt. I det hänseendet finns det anledning att önska stor och livlig

aktivitet. Men det väsentligaste i detta sammanhang anser jag fortfarande vara att vi nu äntligen fått en ordentlig manifestation mot de grova kommersiella spekulationerna på kulturområdet.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Uttrycket f. n. skulle alltså, om jag tolkar statsrådets ord rätt, här betyda att det dock ännu inte är klart huruvida Svenska filminstitutet kan anslå medel till denna inspelning.

Eftersom statsrådet alltjämt innehar en tjänst i Svenska missionsförbundet vill jag fråga honom om ändå inte ett smutskastande av Jesu person är en sådan hädelse mot den ende fullkomliga att yttrandefrihet och tryckfrihet inte kan åberopas, att det med andra ord står över den världsliga lagen.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag är tacksam för herr Zachrissons uttalande att vi i dag har fått en gemensam manifestation mot en grov spekulation på kulturområdet. Men, herr talman, det säger också någonting om omdömet hos dem som i Sveriges Radio-TV och i Filminstitutet har förordat denna grova spekulation.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om ökad frihet för de baltiska folken, m. m.

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Strindbergs* (m) den 19 mars anmälda interpellation, 1975/76:155, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Strindberg har i en interpellation frågat statsministern om denne med de sovjetiska ledarna avsåg att ta upp frågan om ökad frihet för folken i Estland, Lettland och Litauen, vidare om statsministern avsåg att söka åstadkomma en mänskligare behandling av politiska fångar i Sovjetunionen och slutligen om vilka åtgärder som vidtogs för att lösa problemet med dubbelt medborgarskap för tidigare medborgare i Estland, Lettland och Litauen. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Svenska regeringen har konsekvent tagit ställning mot varje inskränkning av folkens och de enskilda människornas grundläggande friheter och rättigheter. Inte minst har vi starkt reagerat mot att människor fängslats för sina politiska åsikters skull. Vi är angelägna om att de internationella instrument som utarbetats till skydd för de mänskliga rättigheterna effektivt tillämpas av alla stater. Jag vill i detta sammanhang särskilt erinra om att skyddet av de mänskliga rättigheterna i slutdokumentet från Helsingfors inskrivits som en med andra principer jämställd norm för internationellt umgänge. Härigenom bekräftas att de inre

Tisdagen den
27 april 1976

*Om ökad frihet för
de baltiska folken,
m. m.*

förhållandena i staterna påverkar den internationella utvecklingen.

Under statsministerns besök i Moskva diskuterades ingående uppföljningen av ESK. Från svensk sida betonades vikten av att samtliga principer och åtaganden i slutdokumentet noga respekterades. Självfallet klargjordes härvid den betydelse vi tillmäter värnet av de mänskliga rättigheterna.

Vad gäller det dubbla medborgarskapet för tidigare medborgare i de baltiska staterna vill jag framhålla att denna fråga på svenskt initiativ tagits upp med sovjetiska vederbörande. Diskussioner härom föres på diplomatisk väg, och det är vår förhoppning att de skall leda till ett positivt resultat.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på den interpellation som jag ställde till statsministern före hans avresa till Moskva.

Låt mig få ta den tredje frågan först, eftersom jag där har fått ett konkret svar. Det gäller alltså frågan om det dubbla medborgarskapet.

Av svaret framgår att problemet tagits upp på diplomatisk väg, men det ges ingen antydning om hur dessa kontakter utvecklats. Jag delar emellertid den i interpellationssvaret uttalade förhoppningen att förhandlingarna skall leda till ett positivt resultat.

Ett av de konkreta önskemål som baltarna i Sverige framfört många gånger är att bli befriade från sitt dubbla medborgarskap. Det skedde bl. a. för tio år sedan, då mer än 7 500 baltar i skrivelse till regeringen vädjade om att "Sverige på administrativ väg befriar mig och mina efterkommande från varje formell samhörighet med Sovjet". De framhöll att de ville vara lojala medborgare i Sverige men inte ville bli betraktade som "lojalitetsskyldiga mot det land och den regim som med våld och förtryck förintade det fria Estland, Lettland och Litauen".

Detta var som sagt år 1966. Sedan dess har frågan varit uppe flera gånger i riksdagen, och jag ställde min fråga till statsministern före hans avresa till Moskva, då jag menade att detta besök borde vara ett lämpligt tillfälle att söka lösa en fråga som är av så utomordentligt stor vikt för många svenska medborgare.

Även om frågan nu tagits upp på diplomatisk väg så är det med beviselse som jag av svaret kan konstatera att statsministern inte tog upp problemet med det dubbla medborgarskapet i samband med Moskva-besöket. Detta är en fråga där regeringen borde verka med stor kraft. Det dubbla medborgarskapet drabbar alla dem som befann sig i Estland, Lettland och Litauen i samband med att sovjetisk lag infördes där den 7 september 1940. Det gäller emellertid inte bara dem. Det gäller även barn till föräldrar som båda enligt sovjetisk lag betraktas som medborgare i Sovjetunionen. Problemet löser sig alltså inte av sig självt – ens på sikt.

Det dubbla medborgarskapet är allvarligt inte minst för de baltar som

eventuellt vill göra besök i sitt gamla hemland men nu inte vågar göra det.

Jag är helt på det klara med att Sverige inte ensidigt kan lösa denna fråga. Jag skulle ändå vilja fråga utrikesministern hur han ser på möjligheten att Sverige förklarade att alla som är svenska medborgare står under svenska statens beskydd och att detta även gäller under resor utomlands. Det skulle ändå bidra till att öka tryggheten för personer med dubbelt medborgarskap.

Så till mina frågor om behandlingen av politiska fångar och om ökad frihet för folken i Estland, Lettland och Litauen.

Av utrikesministerns svar framgår att uppföljningen av Helsingforskonferensen ingående diskuterades och att från svensk sida bl. a. klargjordes den stora vikt som vi i vårt land tillmäter värnet om de mänskliga rättigheterna.

Jag är angelägen att understryka att jag sätter värde på att detta togs upp i Moskva, och jag hoppas att den svenska regeringen noga följer utvecklingen, bl. a. i Sovjetunionen. Även om det, som utrikesministern påpekade i samband med interpellationsdebatten den 25 november förra året om rättegångarna i Tallinn, är svårt att få information om vad som verkligen händer i Sovjetunionen, så kommer det ju ut en del uppgifter. Om det av dessa framgår att de mänskliga rättigheterna kränks, så bör detta inte accepteras stillatigande.

Vad beträffar frågan om ökad frihet för folken i Estland, Lettland och Litauen, framgår det av det svar jag fått av utrikesministern att han tydligen anser att hänvisningen till att samtalen om att samtliga principer i ESK-avtalet noga respekteras skall utgöra svar nog. Jag kan inte dela den uppfattningen. Om den svenska regeringen konsekvent tar ställning mot varje inskränkning i folkens friheter och rättigheter, så bör detta rimligtvis innebära att vi måste reagera mot att de baltiska staterna fortfarande är ockuperade av främmande makt och att vi säger det även i Moskva.

Låt mig erinra om att statsminister Tage Erlander den 16 maj 1968 besvarade en enkel fråga ställd i första kammaren om "regeringens uttalande om alla folks rätt till frihet och demokrati gäller även i vårt förhållande till de baltiska folken". Tage Erlanders svar blev mycket kort. Det löd: "Svaret är naturligtvis ja." Det var ett klart och otvetydigt besked.

Vad har då regeringen gjort sedan dess för att försöka bidra till de baltiska folkens frihet och demokrati?

Ja, jag har försökt forska om detta, men till min besvikelse inte kunnat finna något – och statsministerns besök i Moskva har tydligen inte heller resulterat i någon direkt insats för balternas frihet. Det är – mycket milt uttryckt – förvånande och beklagligt.

Jag skall inte gå in på att teckna hela den historiska bakgrunden till de baltiska folkens nuvarande situation. Det må räcka med att erinra om att det gäller tre små folk som år 1940 likviderades på några dagar.

Den sovjetiska ockupationen stod i direkt strid med de separata fredsavtal som år 1920 undertecknades i Tartu, Riga och Moskva och i vilka Sovjetunionen utan reservationer erkände oavhängigheten för Estland, Lettland och Litauen. Och Sovjetunionen gjorde då detta "frivilligt och för eviga tider".

De baltiska folken har genom tiderna fått utstå många lidanden. I Gulagarkipelagen skildrar Alexander Solzjenitsyn bl. a. esternas situation på följande sätt: "--- mellan tvenne hammare – den teutoniska och den slaviska har det lilla Estland hamnat som ett städ sedan urminnes tider. Slagen har fallit ömsom från öst och väst --- slutet kunde aldrig skönjas ---. Ännu syns det icke till."

Nej, ännu syns det förvisso icke till. Det väpnade motståndet mot ockupationsmakten upphörde för ca 20 år sedan. Men frihetssträvandena finns, och detta framgår också bl. a. av de debatter som förts inte bara i europeiska parlament utan under innevarande år även i exempelvis Canada och USA. Jag vill även erinra utrikesministern om att i Afrika och Asien ett stort antal stater har erhållit självständighet efter andra världskriget, medan det i Europa fortfarande finns ockuperade stater. Detta förhållande måste vi betrakta som helt oacceptabelt.

Jag vet att jag uttrycker något som många känner, när jag vädjar till utrikesministern och den svenska regeringen om ett mera aktivt engagemang i arbetet för ett fritt Balticum. Jag hoppas också att frågan skall komma upp i FN – olika baltiska organisationer såväl i Balticum som i den fria världen har begärt detta.

Arbetet för att uppnå frihet åt Estland, Lettland och Litauen kan ta tid, men den tiden kan förkortas genom att fler och fler nationer arbetar för dessa länder.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Frågan om det dubbla medborgarskapet har varit uppe vid flera tillfällen, och som jag sade i mitt svar förs diskussioner på diplomatisk väg genom de kontakter i frågan som tagits med sovjetiska vederbörande. Vi får nu avvakta resultatet av dessa förhandlingar, och jag kan inte utlova någon snabb lösning. Den diplomatiska vägen är den enda möjliga väg som vi kan gå i frågan. Ett enskilt land har ingen annan möjlighet att agera när det gäller frågan om dubbelt medborgarskap – man kan inte genom någon ensidig förklaring lösa problemet.

Vad sedan gäller frågan om statsministern vid sitt nyligen avhållna besök i Sovjetunionen har förhandlat om självständighet, oberoende och frihet för de tre baltiska staterna kan jag bara säga att så inte är fallet. Vid besöket avhandlades en hel rad konkreta praktiska frågor, och man behandlade också – vilket jag kommer att ta upp i mitt svar till herr Wijckman om en stund – problem i samband med familjeåterförening och annat. Frågan om de baltiska staternas oberoende och självständighet har emellertid icke tagits upp vid detta tillfälle.

Tisdagen den
27 april 1976

*Om tillämpningen i
Sovjetunionen av
Helsingforsavtalets
bestämmelser*

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Av det svar jag fick drog jag slutsatsen att statsministern vid sitt besök i Moskva inte tog upp frågan om de baltiska folkens situation, och jag har beklagat detta. Jag hoppas emellertid att det skall bli fler tillfällen att från svensk sida driva på i denna fråga.

Utrikesministern svarade däremot inte på min fråga om hur han såg på möjligheten att den svenska regeringen i varje fall skulle göra ett klart uttalande om att svenska medborgare garanterades trygghet vid resor utomlands. Ett sådant uttalande skulle i detta fall göras så klart att alla förstod att det också gällde personer med dubbelt medborgarskap.

Jag vill sedan erinra om att det mellan Sovjetunionen och vissa länder har träffats avtal när det gäller det dubbla medborgarskapet. Bl. a. Canada har kommit en bra bit på väg i detta sammanhang.

Slutligen vill jag uttrycka förhoppningen att behandlingen av denna fråga inte kommer att ta alltför lång tid, eftersom väldigt många människor är starkt engagerade i den.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Jag har i mitt svar sagt att vi hyser förhoppningar om att kunna lösa frågan om det dubbla medborgarskapet som vi vet är mycket angelägen för många människor i Sverige. Det finns emellertid ingen möjlighet att lösa problemen för de människor det här gäller genom att avge ensidiga förklaringar från Sveriges sida – sådana förklaringar hjälper dem inte.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om tillämpningen i Sovjetunionen av Helsingforsavtalets bestämmelser

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Wijkmans* (m) den 19 mars anmälda interpellation, 1975/76:156, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Wijkman har i en interpellation frågat statsministern om tillämpningen i Sovjetunionen av Helsingforsavtalets bestämmelser. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

I och med Helsingfordokumentets undertecknande i augusti 1975 förbättrades våra möjligheter att ta upp s. k. familjeåterföreningsfall. Enligt åtagandena i kapitlet om mänskliga kontakter, den s. k. tredje korgen, förbinder sig staterna att främja familjeåterförening över gränserna.

Dessa åtagande har redan haft positiva konsekvenser. Särskilt vill jag nämna den överenskommelse som träffats mellan Polen och Förbundsrepubliken Tyskland och som förutser en familjeåterförening i stor skala. För svensk del vill jag understryka att vi efter Helsingforsmötet i en rad fall framgångsrikt kunnat verka för en återförening mellan personer

Tisdagen den
27 april 1976

*Om tillämpningen i
Sovjetunionen av
Helsingforsavtalets
bestämmelser*

som ej är svenska medborgare men som likväl på det ena eller andra sättet har anknytning till Sverige.

I vad gäller de svensk-sovjetiska förbindelserna har familjeåterför-
eningsfrågan på olika nivåer och i olika sammanhang berörts under senare
tid. Under statsminister Palmes besök i Sovjetunionen var det naturligt
att ESK och dess uppföljning och därigenom också kapitlet om mänskliga
kontakter blev föremål för diskussion. Vid dessa samtal berördes särskilt
ett aktuellt familjeåterföreningsfall av såväl statsministern som andra
delegationsmedlemmar. Det är regeringens förhoppning att de berörda
personerna inom en icke alltför avlägsen framtid skall kunna återförenas.

Beträffande frågan om möjligheterna att förmå de deltagande staterna
att respektera Helsingforsdokumentets bestämmelser i fråga om både fa-
miljeåterförening och andra rekommendationer vill jag framhålla att Hel-
singforsdokumentets principer, beslut och rekommendationer ej är rätts-
ligen bindande för de stater som undertecknat dokumentet. Deltagar-
staterna har uttryckt sin föresats att ta tillbörlig hänsyn till och genomföra
bestämmelserna i konferensens slutdokument för att till fullo förverkliga
dess resultat.

Från svensk sida söker vi att vid alla lämpliga tillfällen betona den
vikt vi tillmäter samtliga principer och åtaganden i Helsingforsdokumen-
tet. Så skedde också under statsministerns besök i Sovjetunionen. I ett
anförande i Moskva underströk statsministern att slutdokumentet från
Helsingfors måste ses som en helhet och att inget område får utelämnas
eller ses som mindre angeläget än något annat. Samtidigt betonade han
att vi på svensk sida välkomnat att skyddet av de mänskliga rättigheterna
i Helsingforsdokumentet inskrivits som en med andra principer jämställd
norm. Familjeåterförening kan ju i särskilt hög grad betraktas som en
alla människor tillkommande rättighet.

Både när det gäller familjeåterförening och beträffande andra frågor
som berördes i Helsingforsdokumentet betraktar vi de däri gjorda åta-
gandena som en god grund för det långsiktiga arbete som redan inletts
och som vi för vår del även fortsättningsvis avser att energiskt bedriva.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min
interpellation. Jag vill understryka den enighet som i princip gäller mellan
utrikesministern och mig om synen på Helsingforsdokumentet, dvs. att
det är viktigt att betrakta dokumentet som en helhet.

Jag kan i sammanhanget inte undgå att visa en viss förvåning över
att inte statsministern själv besvarar interpellationen. Den inlämnades
i god tid före statsministerns avresa till Sovjet och var avsedd att ge
statsministern möjlighet att inför kammaren redovisa dels hur den svens-
ka regeringen ser på Sovjetunionens underlåtenhet hittills att följa Hel-
singforsdokumentets bestämmelser när det gäller vidgade mänskliga kon-
takter över gränserna, dels vilka åtgärder som kunde vidtas från svensk
sida för att förmå Sovjetunionen att respektera de i dokumentet angivna

principerna för familjeåterförening. Jag förstår mer än väl att statsministern har mycket att göra, men de här frågorna är så pass viktiga att jag finner det märkligt att han inte personligen inställer sig i kammaren och redovisar sin syn – allra helst som det var herr Palme och inte utrikesministern som besökte Sovjetunionen.

Men detta hindrar inte att jag i stort är nöjd med utrikesministerns svar. I svaret framstår det som om antagandet av den s. k. tredje korgen i samband med ESK-konferensen redan betytt åtskilligt för möjligheterna att främja återförening av splittrade familjer. Statsrådet får ursäkta mig, men detta är en verklig nyhet för mig, och jag tror att det är så även för övriga närvarande i kammaren. Åtskilliga är ju nämligen de bedömare och analytiker som den senaste tiden med besvikelse har kunnat konstatera att i första hand Sovjetunionen men även övriga öststater efter Helsingforskonferensen visat ett minimum av förståelse för kraven på och önskemålen om vidgade mänskliga kontakter över gränserna. Svensk opinion har också gång på gång det senaste halvåret kunnat följa olika människoöden, där de olika öststatsmyndigheterna benhårt motsatt sig återförening. Jag behöver bara nämna namnen Agapov, Porizkova, Berukhtis och Anna Kangas för att ta några exempel ur raden.

Det är också intressant att notera – det var delvis mot bakgrund av det uttalandet jag framställde min interpellation – att statsminister i ett tal inför Socialdemokratiska kvinnoförbundet i slutet av februari i år om dessa frågor sade: Vi noterar med besvikelse att arbetet med återförening av familjer och friare resor över gränserna har svårt att komma i gång. Det måste underlättas och påskyndas. Statsministern sade vidare: Den som låter förtryck, terror, tortyr och andra brott mot de mänskliga rättigheterna breda ut sig bidrar ytterst till att freden undergrävs.

Jag tror att vi alla kan instämma i de uttalandena. Därför är det förvånande, men samtidigt också glädjande, om det statsrådet här säger stämmer. Och det har ingen anledning att betvivla.

Statsrådet pekar i första hand på den överenskommelse som träffats mellan Polen och Västtyskland och förutser en familjeåterförening i stor skala. Till detta är bara att konstatera att avtalet medförde stora åtaganden i materiellt hänseende från västtyskarnas sida, både när det gällde vidgat handelsutbyte och direkta penningmedel. I annat fall tror jag inte att vi hade fått bevittna en så stor återförening som det nu förhoppningsvis skall bli fråga om.

Men svaret innehåller en bit till där statsrådet anför att även den svenska regeringen efter Helsingforsavtalet i en rad fall framgångsrikt kunnat verka för en återförening mellan personer som har anknytning till Sverige på det ena eller andra sättet. Jag vill naturligtvis be om precisering: Hur många är "en rad" fall? Det är något luddigt uttryckt. Men det är i alla fall en större mängd än några få fall, och jag är positivt överraskad av detta. Om uppgiften stämmer, och jag har ingen anledning betvivla det, skall vi vara tacksamma och uttrycka tillfredsställelse. Jag har egentligen bara en förklaring till att vi sett så litet om detta i massmedia:

Tisdagen den
27 april 1976

*Om tillämpningen i
Sovjetunionen av
Helsingforsavtalets
bestämmelser*

att åtskilliga av dessa människor inte vill ha publicitet. Det måste man respektera, och därför får man lov att hantera den här typen av frågor med yttersta försiktighet.

Herr talman! Jag har i min interpellation speciellt uppehållit mig vid ett par människoöden. Det gäller dels den ryske musikern Igor Berukshtis, dels den för svensk opinion välkände Valentin Agapov. Inte minst det senare fallet har visat hur omänsklig diktaturen kan vara. Agapov har sedan ett och ett halvt år icke sett sin familj. Det är en sak. Men vad värre är, Agapov har sedan jultiden 1975, alltså över fyra månader, inte haft möjlighet till någon som helst direktkommunikation med sin familj, vare sig per brev eller per telefon. Han har vid samtal uppgivit att han försökt nå sin familj per telefon vid 22 tillfällen bara under innevarande månad, men bara fått svaret i Ryssland att det antingen inte existerar någon abonnent eller att det helt enkelt inte går att komma fram. Den behandling som Agapovs familj utsatts för under den tid han varit flykting här i Sverige behöver jag inte heller närmare gå in på. Det har varit trakasserier från både myndigheter och grannar.

Statsrådet antyder nu i sitt interpellationssvar att just detta fall varit uppe till behandling i samband med Moskvabesöket. Statsrådet uttalar också den förhoppningen att de berörda personerna inom en inte alltför avlägsen framtid skall kunna återförenas. Jag hoppas verkligen att så blir fallet.

Herr talman! Avspänningspolitiken har hittills åstadkommit väldigt litet konkret. Naturligtvis måste vi vara tacksamma över den förändring i de internationella kontakterna som ägt rum under senare år, dvs. ett vidgat utbyte mellan öst och väst på olika områden måste vara bättre än inget utbyte alls. Men det är farligt att dra alltför stora växlar på själva begreppet avspänning. Så länge kapprustningen mellan militärblocken fortsätter, både när det gäller konventionella vapen och i fråga om kärnvapen, är det svårt att helhjärtat tro på dem som hävdar att spänningen i världen skulle ha minskat.

Det är i själva verket ett faktum att framför allt östsidan gjort väldigt små eftergifter för att leva upp till de allmänna proklamationerna om avspänning. Västsidan, och framför allt Förenta staterna, har däremot medverkat till flera för östsidan positiva förändringar det senaste året. Det gäller i första hand på det ekonomiska och handelspolitiska området. Amerikanernas försäljning av vete till Sovjet har t. ex. hjälpt ryssarna ur en besvärlig knipa, samtidigt som man måste konstatera att det misskött sovjetiska jordbruket leder till en indirekt mycket svår situation för de fattigaste u-länderna. När Sovjet – som borde vara nettoexportör av spannmål – går ut på världsmarknaden och köper tiotals miljoner ton, för att trygga sin egen försörjning, blir resultatet helt naturligt ökade priser och sämre tillgång för de fattigaste länderna.

I samband med ESK fastställdes i praktiken gränserna efter andra världskriget. Detta är ett ytterligare exempel på en eftergift från väststaterna. Enda eftergiften från öst har hittills varit acceptandet, såvitt

jag kan se, av de passusar i ESK-dokumentet som talar om ett bättre skydd för de mänskliga rättigheterna. Det vilar ett tungt ansvar på i första hand Moskva att leva upp till dessa formuleringar. Det vilar naturligtvis ett lika tungt ansvar på oss att ständigt kritisera brott mot de mänskliga rättigheterna varhelst de begås, att genom en aktiv opinionsbildning ständigt påminna om och påtala dessa brott. Generellt kan vi naturligtvis inte vara nöjda, men i de enskilda fallen kan uppenbarligen en del ha hänt. Det får vi vara tacksamma för så länge.

Statsrådet säger att han betraktar ESK som en god grund för det fortsatta arbetet när det gäller de här frågorna. Jag hoppas att han har rätt. Men tvivlen är många. Behandlingen av ryska judar, av många enskilda familjer, av intellektuella inom östblocket – allt detta talar tyvärr ett annat språk. Sak samma kan sägas om det som i dag händer i Berlin. Muren byggs ut och blir högre och kraftigare för att förhindra att DDR-medborgare förflyttar sig till andra delar av världen.

Herr talman! Det råder enighet om att stödja avspänningspolitiken. En förutsättning för detta är dock att denna politik inte enbart leder till vissa handelspolitiska uppgörelser eller avtal om vidgat kulturellt samarbete. En förutsättning måste också vara att förhållandena inom kommunistblocket inte hårdnar, utan att tvärtom dessa stater respekterar, i ökad grad, de principer som de har undertecknat i samband med ESK-konferensen. Om detta tycks vi vara överens, och jag önskar statsrådet lycka till i det fortsatta arbetet.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Interpellationen var visserligen framställd till herr statsministern, men det här är frågor som ligger inom mitt ansvarsområde och som bereds inom utrikesdepartementet. Därför är det ganska naturligt att jag svarar. Mina medarbetare, bl. a. kabinettssekreteraren, åtföljde statsministern till Moskva. Vi har inom utrikesdepartementet förberett statsministerns besök och vi har självfallet hand om – tillsammans med handelsdepartementet och industridepartementet – uppföljningen av besöket och resultaten av detsamma.

När det gäller familjeåterförningsfallen träffades faktiskt överenskommelsen mellan Polen och Västtyskland i somras i Helsingfors. Vi hade tillfälle att på mycket nära håll följa de förhandlingar som skedde mellan den polska och den västtyska ledningen. Även om i denna uppgörelse ingick ekonomiska kompensationer från Västtyskland till Polen är jag alldeles övertygad om att det förhållandet att man kommit överens om detta ESK-dokument och dess innehåll – och hela den atmosfär som rådde – bidrog till att man nådde resultat en tidig morgon i somras i Helsingfors. Frågan om familjeåterförning dessa länder emellan är, som alla vet, ganska omfattande.

Sverige har haft och har fortfarande många återförningsärenden, inte med Sovjetunionen men med många av de östeuropeiska staterna. När det gäller Sverige-Sovjet finns ett par fall, men när det gäller Östtyskland,

Tisdagen den
27 april 1976

---

*Om tillämpningen i
Sovjetunionen av
Helsingforsavtalets
bestämmelser*

Polen, Bulgarien, Rumänien och Tjeckoslovakien har vi flera. Det är beträffande dem jag vågar använda uttrycket att vi i en hel rad fall har kunnat verka framgångsrikt. Det rör sig då i första hand om svenska medborgare – byggnadsarbetare, ingenjörer och andra – som har arbetat i de här staterna och träffat flickor som de vill gifta sig med. Tidigare har det varit ganska svårt att få till stånd en förening av dessa familjer när mannen i fråga – såsom ofta är fallet – rest hem till Sverige.

Sedan vi fått möjlighet att åberopa de bestämmelser som finns i Helsingforsdokumentet har vårt agerande underlättats, även om också jag kan säga att det i vissa länder går trögt och att man skulle önska en snabbare behandling. Men det kommer resultat, och det finns därför ingen anledning att nu säga att familjeåterföreningsbestämmelserna har misslyckats.

En annan sak, herr Wijkman, är det när det gäller icke svenska medborgare. Fallet Agapov – vi måste komma ihåg det – rör sig ju om en person och en familj av icke svensk nationalitet. Det är detta som gör saken svårare. När vi ändå åtar oss – och det gör vi naturligtvis – att försöka få en familjeåterförening till stånd vet vi av erfarenhet, att vi här ställs inför andra problem än om en svensk medborgare är inblandad.

I fallet Igor Berukshtis gäller det en amerikansk medborgare, och därför är det amerikanerna och inte vi som tar upp detta familjeåterföreningsärende.

Herr Wijkman har i sin interpellation sagt, och vidhöll väl det i sitt anförande här, att Sovjetunionen och de andra öststaterna är ganska ointresserade av Helsingforsavtalets bestämmelser om mänskliga kontakter och rättigheter. Jag tror att formuleringen i interpellationen är att de helt enkelt struntar i detta.

Jag skulle nog vilja varna för så onyanserade omdömen. För det första är det ingen riktig skildring av verkligheten, vilket framgår av vad jag har sagt i mitt svar och vad jag nu sagt. Det finns resultat att redovisa. Men för det andra bidrar sådana beskyllningar till att försämra utsiktorna till fortsatta praktiska resultat i enlighet med Helsingforsdokumentets bestämmelser. Jag menar att alltför kort tid har förflutit sedan det i Helsingfors i sommar uppstod enighet om ESK-dokumentet för att vi nu skulle kunna kasta yxan i sjön och säga, att resultatet bara blev en enda stor besvikelse.

Vi förbereder nu – och det gör man i alla Europas stater – en uppföljningskonferens i Belgrad nästa år, och från svensk sida har vi redan kontakter med andra regeringar. Jag vågar väl påstå att de kontakterna visar att i varje fall de allra flesta av dessa stater i Europa är överens om att arbetet skall gå vidare. De är också överens om att arbetet bör ske i en atmosfär av ömsesidigt förtroende.

Det förekommer kritik både i Sverige och utomlands mot att öststaternas praktiska tillämpning är trög, och den kritiken kommer naturligtvis att framföras vid Belgradmötet nästa år. Men samtidigt är alla medvetna om att Helsingforsdokumentet är den bästa grunden för ett fortsatt lång-

siktigt arbete och om att man tålmodigt måste arbeta vidare. Något bättre alternativ finns såvitt vi förstår inte.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Som jag sade förut, låg det ingen ringaktning mot utrikesministern i att jag var litet förvånad över att statsministern inte svarade på min interpellation. Det var ju statsministern som for till Moskva, och det var för att få statsministerns mer omedelbara reaktioner och allmänna kommentarer efter det besöket som jag skulle ha värdesatt om statsministern hade tagit sig tid att kommentera de frågor som jag har aktualiserat i min interpellation. Utrikesministern var ju inte ens med på besöket, utan befann sig efter vad jag kan förstå under samma tid i USA. Det var kanske i och för sig bra.

Det var detta som var orsaken till min kommentar om att interpellationen hade överlämnats till utrikesministern för besvarande.

Det är möjligt att det är för hårt att använda uttrycket "strunta i". Jag kan hålla med om att man skall vara mycket försiktig med språkbruket. Jag vill emellertid i det sammanhanget inte underlåta att konstatera att vissa regeringsföreträdare ofta, i andra utrikespolitiska sammanhang, använder väl så hårda uttryck som "strunta i" – uttryck som kanske för betydligt längre tid kan äventyra och försvåra en även annars ömtålig diskussion mellan inblandade stater.

Statsrådet säger att när det gäller svenska medborgare som har haft en eller annan kontakt i något av en rad länder, som statsrådet anger, har det gått bättre. Det har gällt svenska unga män som arbetat i landet och som har förälskat sig i någon flicka osv. Det är ju bra att det går lättare än tidigare att återförena i sådana fall. Men detta har såvitt jag förstår varit möjligt även före tillkomsten av ESK, även om det varit svårt. Vi får väl vara tacksamma för att återförening i dessa fall nu har underlättats.

Men de känsliga fallen gäller ju – det är vi väl överens om – icke-svenska medborgare. Det är ju där som det verkligen i grunden ligger mycket svåra politiska problem, som har gjort att en medlem av en familj har hamnat på 'västsidan', medan den övriga familjen blivit kvar i öst – eller tvärtom. Det är ju – jag är glad att statsrådet så klart uttalar det – väsentligt att den svenska regeringen hjälper till även i dessa fall. Det är ju de svåra och ömtåliga fallen som verkligen sätter öststatsregeringarna på prov, när vi en gång skall försöka få fram ett facit av vad som har hänt.

Jag tycker också att det är naturligt att arbeta vidare utifrån ESK-dokumentet. Det var inte min mening att kritisera det. Jag var litet oroad av en del rapporter i slutet av mars om hur arbetet hade gått och inte minst av statsministerns uttalande i februari. Men låt oss ta fasta på det positiva som finns i det här interpellationssvaret, nämligen att det har gått hyfsat i en del fall och att både UD och utrikesministern personligen ser positivt på möjligheterna att arbeta vidare efter dessa

Nr 110

Tisdagen den
27 april 1976

*Om tillämpningen i
Sovjetunionen av
Helsingforsavtalets
bestämmelser*

riktlinjer. Jag uttalar än en gång en uppriktig önskan om framgång i det arbetet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om anbudskonkurrensen vid flyttningar åt statliga verk

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Hovhammars* (m) den 19 mars anmälda interpellation, 1975/76:158, och anförde:

Herr talman! Herr Hovhammar har frågat mig om jag anser att det av statens transportkontor hittills tillämpade systemet med anbudskonkurrens vid de statliga verkens flyttningar är tillfredsställande och, om så är fallet, varför en övergång från ett system med anbudskonkurrens i varje enskilt fall till ett system med avropsavtal föreslås.

Enligt de bestämmelser som nu gäller för statens transportkontors verksamhet får transportkontoret sluta avropsavtal för flyttningstjänster i den mån det kan bedömas vara fördelaktigt för statsverket. Bestämmelserna innebär att omfattande uppdrag på flyttningsområdet skall upphandlas genom anbudsförfarande och att avropsavtal skall användas främst i de fall då administrationskostnaderna för ett anbudsförfarande kan beräknas bli för höga. Regeringens uppdrag till byggnadsstyrelsen att svara för avtal om bohagstransporter bygger på samma princip. Där anges att avtal bör medge separat upphandling av mera kostnadskrävande bohagstransporter. Jag räknar med att motsvarande bestämmelser kommer att gälla om byggnadsstyrelsen – som regeringen på min hemställan har föreslagit i årets budgetproposition – tar över också den del av transportkontorets verksamhet som herr Hovhammar avser med sin interpellation.

Jag vill avslutningsvis erinra om att det var riksdagens revisorer som först väckte tanken såväl på ett system med avropsavtal för flyttningstjänster som på att transportkontorets verksamhet skulle föras till byggnadsstyrelsen.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag ber att först få tacka försvarsministern för svaret på min interpellation. Tyvärr kan jag inte instämma i de bedömningar som görs i interpellationssvaret, utan jag finner att det råder stor oklarhet mellan vad som uttrycks i propositionen 1975/76:100 bil. 6 och 9 och det svar jag nyss erhöll.

I min interpellation frågade jag om försvarsministern anser att det hittillsvarande systemet med anbudskonkurrens vid de statliga verkens flyttningar fungerat tillfredsställande. Jag ställde frågan mot den bakgrunden att i nyss nämnda proposition föreslås att ansvaret för de statliga myndigheternas flyttningar nu skall överföras från statens transportkontor till byggnadsstyrelsen och att det nuvarande systemet med anbuds-

Tisdagen den
27 april 1976

Om anbudskonkurrensen vid flyttningar åt statliga verk

konkurrens i varje avgränsat fall föreslås ersatt med ett system med avropsavtal.

I dag gäller att såväl statens transportkontor som den myndighet till vilken kontoret är knutet, försvarets materielverk, har bedömt att väsentliga fördelar är att vinna på att i alla fall där det varit möjligt, dvs. alla avgränsbara mer betydande flyttningar, upprätta sådant fullständigt och tydligt upphandlingsunderlag som omnämns i upphandlingskungörelsen för att med detta som grund regelmässigt genomföra slutna upphandling med fast pris. Avrop på tecknat avropsavtal har endast använts där flyttningsuppdragen varit av "ringa omfattning".

Att denna bedömning varit riktig och den för statsverket förmånligaste har jag själv kunnat konstatera när jag gått igenom en del protokoll över av transportkontoret uppgjorda handlingar.

Härigenom har vunnits vad som i förarbetena till upphandlingskungörelsen angivits som grundläggande, nämligen affärsmässighet och utnyttjande av föreliggande konkurrens. Även upphandlingskungörelsens principer om krav på rättssäkerhet och effektivitet tror jag på det sättet har tillgodosetts.

Nu föreslås ett avskaffande av det system som enligt vad jag inhämtat hela branschen bedömer som det mest opartiska och som det bästa. Försvarsministern hänvisar till 1 § i avtalet mellan byggnadsstyrelsen och AB Förenade Möbeltransportörer angående de statliga bohagstransporterna. Där sägs att bohagstransporter som överstiger 8 000 kr. kan komma att upphandlas i särskilt ordning. I finansdepartementets regeringsskrivelse angående bohagstransporterna efter min interpellation till finansministern om desamma – det var f. ö. den 29 oktober 1974 – sägs att avtalet "bör medge separat upphandling av mer kostnadskrävande bohagstransporter".

Av detta har nu blivit "kan komma att bli". Det tycker jag är en rätt stor skillnad. Det är nämligen *inte* någon garanti för en upphandling med anbudskonkurrens vid varje avgränsbar transport. I propositionen nämns inte heller något om detta, utan det verkar snarast som en efterhandskonstruktion, särskilt mot den bakgrunden att regeringen föreslår överförande av endast fyra tjänster från statens transportkontor till byggnadsstyrelsen för att sköta denna verksamhet på det för statsmakterna mest fördelaktiga sättet. Det är värt att notera att f. n. behövs åtta till nio tjänster på transportkontoret för att fullgöra den här uppgiften. Nu vill man som sagt bara ha fyra.

Följden av det här kommer naturligtvis att bli att avropsavtal i allt större omfattning måste användas, trots att det har bevisats att – det vill jag upprepa – anbudskonkurrensen hittills fungerat bäst såväl för transportören som för statsverket. Därför, herr talman, kvarstår min fråga: Varför föreslås – mot bakgrund av vad jag här har anfört – en övergång från anbudskonkurrens i varje avgränsbart fall till ett system med avropsavtal?

Tisdagen den
27 april 1976

Om anbudskonkurrensen vid flyttningar åt statliga verk

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag tycker att mitt svar på den punkten var tydligt nog. Jag erinrade om att det är riksdagens revisorer som har pekat på detta förhållande och framlagt det här förslaget, naturligtvis i avsikten att man skulle kunna begränsa kostnaderna. Om man skall följa principen att aldrig tillämpa ett anbudsförfarande, medför det självfallet kostnader. Det kan inte för beställaren, dvs. för staten, vara ett primärt intresse att verksamheten skall bli dyrare än vad som är nödvändigt. Det gäller i stället att försöka få arbetet utfört till lägsta möjliga kostnader.

I den skrivelse från finansdepartementet till byggnadsstyrelsen som behandlar dessa frågor anges – och det är det väsentliga – att man vid mer omfattande uppdrag bör tillämpa anbudsförfarandet.

Jag är således inte riktigt på det klara med varför herr Hovhammar inte förstår det besked jag gett i mitt svar. Jag tycker att det är ett rakt svar på de frågor herr Hovhammar ställt.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag tror för min del inte att man kan spara så särskilt mycket pengar genom ett annat anbudsförfarande. Det har klart och tydligt visat sig att i det fall jag pekat på är det mest fördelaktigt om olika firmor får inkomma med offerter. Därför ställer jag mig fortfarande tvivlande till att anbudskonkurrens verkligen kommer att ske i de flesta fall. Jag gör det inte utan skäl.

Jag har erinrat om att försvarets materielverk på regeringens uppdrag i år har tecknat avtal med statens järnvägar och Svenska järnvägsföreningen att ombesörja försvarets alla järnvägs-, landsvägs- och numera även närtransporter. Det måste betyda att transporter som tidigare ombesörjts av enskilda åkare efter anbudskonkurrens nu helt skall övertas av det statliga bolaget, Svenska Lastbils AB – Svelast – som ju också äger Freys Express. I realiteten har vi, herr talman, alltså fått ett statligt transportmonopol på den här sektorn.

Mot bakgrund av att vissa delar av avgiftsberäkningen har sekretessbelagts är det svårt för mig att i detalj yttra mig om de ekonomiska konsekvenserna för statsverket. Men som exempel kan jag nämna kostnadsskillnaderna mellan det statliga Freys Express AB och privata åkare på de tio närtransporter som hittills gjorts av försvaret i Stockholm. Freys driver tre av de här linjerna i kungliga huvudstaden, och enskilda åkare driver sju. En mycket intressant iakttagelse är att för samma bil med en förare tar Freys i dag ungefär 10 kr. mer i timmen än de privata åkarna. Visserligen kan det sägas att det är en liten summa, men den blir stor om man tar i beaktande att de här linjerna drivs hela året. Nu kommer alltså de enskilda åkarna att utestängas från de här turerna trots att de har betydligt lägre priser och gynnsammare offerter för statsmakterna. Man kan då fråga sig varför det egentligen skall vara på det här sättet när det är bevisat att det blir dyrare.

En annan punkt på vilken jag bygger mitt tvivel gäller det avtal som

på regeringens uppdrag har ingåtts mellan byggnadsstyrelsen och AB Förenade Möbeltransportörer angående de statliga bohagstransporterna. Läser man igenom det finner man en del paragrafer som är rätt intressanta. Jag har sett litet på paragraferna 10 och 17 i detta avtal. Där ställde plötsligt statsverket krav på en garantisumma på 500 000 kr. för transportören, som det verkar – jag tycker i alla fall det – i syfte att avskräcka enskilda transportörer att lämna in anbud. I 17 § sägs dessutom att "förhandlingen om eventuell förlängning av detta avtal ytterligare 1 år tas upp mellan Byggnadsstyrelsen och transportören senast under augusti månad 1976". Trots att finansministern i regeringsskrivelse förutsatt att avtalets giltighetstid bör begränsas till ett år, dvs. till den 31 december 1976, vill man ta upp detta redan i augusti månad. Det är också en ganska märklig händelse.

Herr talman! Det är mot denna bakgrund som jag helt enkelt vill rekommendera att den av statens transportkontor bedrivna verksamheten, som tycks ha varit ganska framgångsrik, skall få fortsätta som hittills under ytterligare ett år. Ett sådant uppskov ger nämligen möjligheter till en förutsättningslös utredning angående statens transportbehov. Jag bedömer detta som nödvändigt, med hänsyn till vad jag här i dag bl. a. har anfört, även beträffande bohagsflyttningarna och godstransportavtalet för försvaret. Det skulle nämligen, såvitt jag kan uppfatta, gagna både transportörerna och statsverket, och då har man nått fram till sunda och vedertagna ekonomiska principer.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag blev en smula förvånad över herr Hovhammars resonemang. Jag har följt intentioner från regeringen, och jag kan väl säga att det också har funnits andra skäl som talat för att man skulle flytta transportkontoret från försvarsdepartementets verksamhetsområde, eftersom det är så få transporter som har militär betydelse i detta sammanhang.

När vi då flyttar över det, har vi anledning att ställa frågan: Hur många människor finns det ett behov av att ha kvar för den verksamhet som skall finnas inom byggnadsstyrelsen? Vi har kommit fram till att det är möjligt att reducera antalet. Detta är anmält i proposition i vanlig ordning, och jag föreställer mig att utskottet prövar om den här lösningen är den riktiga. Men jag hade knappast väntat mig att herr Hovhammar skulle anklaga mig för att försöka begränsa den statliga verksamheten. Kan denna göras billigare, så tycker jag nog vi skall försöka utnyttja den möjligheten.

Sedan är det naturligtvis, bortsett från de olika upphandlingsformerna, väsentligt att avtalet är begränsat i tiden. Den som inte kan hävda sig vid det ena tillfället har ju möjlighet att återkomma vid det andra. Det är också en form av konkurrens, låt vara på ett annat sätt än herr Hovhammar talar om.

Tisdagen den
27 april 1976

Om ersättningsetablering i Herrljunga

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Man kan kanske spara in tre fyra tjänster genom att välja den här formen. Men, herr statsråd, det viktigaste är väl i alla fall effektiviteten och framför allt slutresultatet. Kan det visa sig att den ordning man nu har med ett transportkontor innebär betydligt lägre kostnader, så måste det väl kompensera även den kostnadsminskning som det kan bli om man sparar in några tjänster – det är väl ändå en ganska liten sak i det stora sammanhanget.

Herr talman! Jag har med mina inlägg försökt uttrycka mitt mycket starka tvivel på regeringens förslag angående de statliga verkens flyttningar. Avslutningsvis skulle jag vilja säga att om verkligen regeringen vill ge transportörerna möjlighet till konkurrens – jag förstår egentligen inte varför man inte skulle vilja det – så kan det bli konkurrens på lika villkor. Men om den linjen skall kunna fullföljas och bli verklighet måste regeringen utarbeta ett nytt förslag. Om man studerar detta ärende finner man nämligen, herr statsråd, att det av regeringen föreslagna systemet till stor del bygger på lösa antaganden.

Jag vill mot denna bakgrund, herr talman, åter starkt rekommendera att den av statens transportkontor bedrivna verksamheten får fortsätta ännu ett år. Då vinner man ytterligare erfarenhet och kan göra en mera generell och – som jag tror i varje fall – bättre bedömning av frågan, som dock gäller rätt så mycket pengar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om ersättningsetablering i Herrljunga

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Ljung (m) den 1 april anmälda interpellation, 1975/76:161, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Ljung har frågat mig om jag är beredd att medverka till att ersättningsetablering kommer till stånd i Herrljunga.

Bakgrunden till herr Anderssons interpellation är vissa åtgärder inom den statliga verksamheten som har medfört en minskning av antalet arbetstillfällen inom Herrljunga kommun.

I interpellationen uppges bl. a. att SJ i Herrljunga har minskat sin personal med över 100 personer under loppet av några år. Enligt vad jag har inhämtat avser denna uppgift personalminskningen under den senaste tioårsperioden. Huvuddelen av minskningen skedde för ca tio år sedan. Därefter har enbart mindre personalförändringar skett.

I interpellationen sägs vidare att förändringar vid postverket har inneburit ett minskat personalbehov med ca tio personer. Enligt de uppgifter jag fått har antalet anställda vid posten i Herrljunga varit oförändrat under de senaste åren.

Men även om Herrljunga kommun just nu inte befinner sig i någon

krissituation, finns det anledning att uppmärksamt följa utvecklingen. Kommunens sysselsättningsstruktur med förhållandevis många verksamma i jordbruk och beklädnadsindustri kan leda till problem på arbetsmarknaden. I så fall kan det bli nödvändigt med särskilda åtgärder för att få fram nya arbetstillfällen. Därvid kan även regionalpolitiskt stöd komma till användning.

Herr ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Jag noterar att statsrådet mot bakgrund av sysselsättningsstrukturen i Herrljunga kommun har funnit att det kan uppstå problem, vilka i så fall kan behöva mötas med särskilda åtgärder. Naturligtvis tycker jag att det är ett bra uttalande av statsrådet, även om det är ett uttalande byggt på andra förutsättningar än de mera speciella som jag berört i min interpellation.

Statsrådet har inledningsvis i sitt svar ägnat sig åt att granska två av de saksåkål som jag i interpellationen åberopat. Därvid konstaterar statsrådet att de av mig påtalade personalförändringarna vid posten och SJ, enligt vad statsrådet inhämtat, skett under en så lång period som tio år. Statsrådets inhämtade uppgifter på denna punkt verifierar endast vad jag själv anført i interpellationen, där jag pekat på "den befolkningsminskning som kommunen under en tioårsperiod fått vidkännas". Att det förhåller sig på det sättet är jag alltså fullt medveten om. Statsrådets konstaterande att minskningen skett under så lång tid som tio år tyder på att statsrådet möjligen tycker att det hela inte är så mycket att tala om.

Låt mig bara upplysa om att personalstyrkan i dag vid SJ i Herrljunga uppgår till 37 personer. I det sammanhanget är en minskning med 100 personer väldigt mycket. Att vi i vår lilla kommun i detta läge är ytterst känsliga för varje minskning av arbetstillfällena är närmast en självklarhet.

Syftet med min interpellation var att för statsrådet aktualisera några inskränkningar i den statliga verksamheten inom kommunen som så negativt påverkat kommunens sysselsättningsmässiga utveckling. Utom de två verksamheter som statsrådet själv omnämnt påtalade jag de negativa verkningarna av utbyggnaden av Remmene skjutfält och ett i sista stund inställt bygge för fångvårdens behov.

Skjutfältsutbyggnaden betyder för Herrljunga kommun dels att ett antal människor måste flytta, dels att andra får försämrade utkomstmöjligheter genom att några hundra hektar jord- och skogsbruksmark tas ur produktion.

Vad slutligen gäller det fjärde objektet, kriminalvårdsstyrelsens anläggning, var planeringen så långt framskriden då projektet stoppades att bara byggstarten återstod. Kommunen hade således fullgjort sina åtaganden beträffande färdigställande av markområdet. Projektet hade då,

Tisdagen den
27 april 1976

*Om ersättningsseta-
blering i Herrljunga*

som jag har skrivit i interpellationen, under så lång tid varit en realitet i kommunens planering att ändringarna uppfattades – och även innebar – en direkt förlust av 60 arbetstillfällen.

Att olika åtgärder med beslut fattade på olika ställen kan sammanfalla och, som i detta fall, drabba en och samma kommun är kanske inte så mycket att göra åt. Vad jag däremot ställer mig frågande inför är att statsrådet i sitt svar inte med ett enda ord har berört just den delen av problemet. Enligt min uppfattning är regeringen den centrala punkt i förvaltningen där trådarna i hithörande frågor bör löpa samman, och där det borde finnas en översynsmöjlighet som rimligen gjorde att man kan rätta till den typ av problem som jag här har pekat på. Ett svar med en mera markerad antydning i den riktningen hade jag kanske väntat mig från statsrådets sida.

Mot bakgrund av svaret vill jag avslutningsvis ställa följande fråga: Anser statsrådet att inskränkningar i den statliga verksamheten i en kommun inte rent av borde kunna kompenseras med statlig ersättningssetablering?

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Vi diskuterar ofta sysselsättningsläget, som är svårt i många av våra kommuner. I det aktuella fallet, när vi diskuterar situationen i Herrljunga kommun, har det visat sig att man där har haft en nedgång av antalet arbetstillfällen i en rad verksamheter, inte bara i de traditionella grenarna jordbruksnäringen och textilindustrin utan också i s. k. "säkra" verksamheter som posten och statens järnvägar. Postverkets omläggning som har nämnts här några gånger – den skedde i maj 1968 – innebar att det försvann tio å tolv tjänster, motsvarande ca 15 årsarbetstillfällen. Inom parentes kan sägas att den omläggningen har inneburit att mycket av postföringen har flyttats från järnvägen, ut på vägarna eller upp i luften, vilket dels har visat sig slå hårt mot orter av typen Herrljunga, dels har haft andra negativa effekter när det t. ex. gäller trafiksäkerhets- och miljöproblemen, samtidigt som det har inneburit ökade samhällskostnader.

De mindre orternas bekymmer och stagnationsproblem gör att de är mer beroende än andra orter av aktiv regionalpolitik och en ekonomisk politik som främjar nyskapande och expansion inom företagsamheten. Jag tycker det finns anledning att här något hänvisa till vad sysselsättningsutredningen skriver, nämligen följande:

"Brister och problem kan pekas på i alla regioner – det är bara arten och graden som varierar. --- Regionalpolitiken måste mot denna bakgrund omfatta hela landet."

Vidare säger utredningen att utvecklingen fortlöpande måste följas upp i de olika regionerna, så att åtgärderna hela tiden kan avpassas och inriktas på ett riktigt sätt. Utredningen tar också upp frågan om det inte vore riktigt att överväga att mer än hittills differentiera den ekonomiska stöd-givningen – exempelvis lokaliseringstödet – och undersöka på vilka orter

man från samhällssynpunkt från tid till annan ser det som mest angeläget att få fram ytterligare arbetstillfällen.

När det gäller den ekonomiska politiken tycker jag det finns anledning säga att den allmänna ekonomiska politiken också spelar en mycket stor, ibland avgörande roll för de små kommunerna. Ta t. ex. möjligheten att stimulera industrins investeringar. Där har vi från folkpartihåll varit kritiska mot att regeringen i årets budgetproposition var så ensidigt inriktad på att satsa t. ex. på den stora företagsamheten och att man i så ringa utsträckning tog hänsyn till de små och medelstora företagens problem. Därför fick de ingen motsvarande stimulans. Jag beklagar att riksdagens socialdemokrater avvisade förslaget från bl. a. folkpartiet om sådana stimulanter. De hade varit av värde inte minst för den företagsstruktur som finns i Herrljunga.

Arbetsmarknadsministern säger i svaret att kommunens sysselsättningsstruktur kan leda till problem, och i så fall är statsrådet beredd att om det är nödvändigt vidta särskilda åtgärder. Jag har den randanmärkningen att detta är alltför passivt. Det hade varit rimligt att vänta sig att arbetsmarknadsministern skulle säga att det är *nödvändigt* att göra någonting här. Jag tror att det hade varit viktigt att också konkret peka på någonting som hade kunnat skapa goda psykologiska effekter. Det är nämligen inget tvivel om att det här också är fråga om psykologi. Ett klart positivt besked hade kunnat ge Herrljunga en ny tro på en god utveckling för kommunen. Det är ingen hemlighet att man på många håll är pessimistisk om kommunens framtida utveckling. Jag vore glad om arbetsmarknadsministern ville ytterligare förtydliga detta och komma med ett besked som kunde uppfattas så att det ändå är värt att göra någonting nu för Herrljunga och dess befolkning.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Den allmänna ekonomiska politiken i landet kan rimligtvis inte drabba Herrljunga på annat sätt än alla andra kommuner i landet. Det är därför inget särskilt argument för Herrljunga kommun.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att de stora satsningar som görs på företagsamheten gäller just lokaliseringpolitiken. Vi har föreslagit och riksdagen har medgivit ett anslag på 1 1/2 miljard. Detta belopp går i stort sett till småföretag som vi nu försöker att lokalisera ut och utveckla.

Riksdagen har med en överväldigande majoritet uttalat att de lokaliseringspolitiska resurser vi har till vårt förfogande självfallet i första hand skall användas där de allra bäst behövs, och det är i det inre stödområdet, som riksdagen enhälligt fattat beslut om. De lokaliseringsprojekt vi har till vårt förfogande – det har varit rätt många, trots konjunkturnedgången – skall naturligtvis i första hand gå till det inre stödområdet. Följ med mig upp till Norrbotten, Västerbotten och Västernorrlands inland, så får ni se var behovet är störst.

Jag vet väl hur läget är i Herrljunga, om vi nu skall hålla oss till

Tisdagen den
27 april 1976

*Om ersättningseta-
blering i Herrljunga*

denna enskilda kommun. Där har inte på något sätt skett en katastrofal utveckling. Visserligen har det skett en nettoutflyttning, men den uppgår till 50 personer på fyra år. Jag tycker inte att det bör leda till någon våldsamt pessimism bland kommunalmännen där. Den aktuella registrerade arbetslösheten ligger för dagen under riksgenomsnittet.

Mot denna bakgrund är jag inte beredd att säga: Jojomänsan, Herrljunga skall absolut få första tänkbara lokaliseringsprojekt. Jag måste vara hederlig. Det kan inte bli tal om det.

Däremot har vi gång efter annan klart markerat att om det uppstår bekymmer i en kommun, så är vi beredda att med alla till buds stående medel hjälpa den kommunen, även om den ligger utanför stödområdet. Den ensidighet som präglar näringslivet i Herrljunga gör att vi med särskild uppmärksamhet måste följa utvecklingen där, och vi gör så. Skulle det hända någonting mera dramatiskt i Herrljunga kan kommunalmännen där påräkna vårt stöd. Vi skall i så fall även där utnyttja lokaliseringspolitiska medel för en lokalisering. Detta har jag också talat om för kommunalmännen i Herrljunga. För dagen kan jag emellertid inte säga att vi är beredda att göra någon "brandkårsutryckning" i Herrljunga. De lokaliseringspolitiska medel som riksdagen har ställt till vårt förfogande måste vi i första hand utnyttja inom stödområdet, som för tillfället bäst behöver hjälp.

Herr ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Statsrådet konstaterar nu att det föreligger ingen katastrofal situation i Herrljunga, och i svaret sade statsrådet att "även om Herrljunga kommun just nu inte befinner sig i någon krissituation, finns det anledning att uppmärksamt följa utvecklingen". Sådana situationer som statsrådet i det ena fallet talar om som katastrofala och i det andra fallet kallar krissituationer är vad vi genom att rikta uppmärksamheten på denna lilla kommuns situation vill undvika. Naturligtvis försöker kommunalmännen förebygga sådana situationer i sin kommun.

Det kan naturligtvis sägas att en minskning av invånarantalet i kommunen med 50 personer under det senaste året inte är så stor, men trenden – jag är ledsen att behöva säga det – är nedåtgående. Under en rad år har inga plussiffror kunnat redovisas i kommunen. Till bilden hör att invånarantalet är mindre än 9 000. Då är en minskning med 50 eller 100 personer mycket. Jag har tidigare talat om de arbetstillfällena som vi inte har fått. Det rör sig inte heller om många hundra personer, men något hundratal personer betyder så oändligt mycket i den lilla kommunen.

Jag konstaterar till sist att statsrådet inte heller nu kommenterade den fråga som jag ställde, om det inte mot bakgrund av den speciella situationen i Herrljunga, där just den statliga verksamheten hade trappats ned, vore rimligt att statsrådet i sin centrala position försökte få en statlig ersättningsetablering i kommunen. En av de viktigaste anledningarna för mig att interpellera var just att peka på den situationen.

Jag ber att få tacka för det svar som har lämnats.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Utan tvivel har den här kommunen det bekymmersamt. Postens och SJ:s personalinskränkningar, skjutfältets utvidgning, fångvårdens byggplaner som kom av sig, och det förhållandet att det inte blev någon skola för civilförsvaret – allt detta sammantaget har givit kommunen svårigheter. Även om det inte föreligger någon katastrofsituation vore det fel att invänta den innan vi gör någonting. Statsrådet Bengtsson säger att stödinsatserna skall göras där de bäst behövs, och det är framför allt i Norrlandsområdet. Men samtidigt medger statsrådet att man också kan gå in på andra håll. Frågan är om inte en ny prövning från statsrådets och regeringens sida skulle visa att man måste vara beredd att göra en satsning i just denna kommun.

Herr Bengtsson säger att den allmänna ekonomiska politiken inte slår hårdare i Herrljunga än i andra kommuner. Omvänt kan man säga att en bättre ekonomisk politik hade gjort situationen bättre för Herrljunga.

Jag hoppas att statsrådet Bengtsson infriar löftet i svaret, nämligen att uppmärksamt följa denna fråga. Min övertygelse är att det kommer att leda till att staten måste stötta upp kommunen.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag får stå här i kammaren praktiskt taget var fjortonde dag och svara företrädare för enskilda kommuner på frågor om vad vi tänker göra för den och den kommunen. Det börjar bli litet besvärande, för litet måste ju ändå kommunalmännen och de lokala politikerna hitta på själva. Jag kan inte till varje kommun utanför stödområdet, som anser att den har litet bekymmer och att utvecklingen inte går riktigt så fort som man räknat med, utlova lokaliseringsprojekt. De lokaliseringsprojekt som vi har är nämligen så pass få att det vore orätt av mig att här göra en utfästelse till Herrljunga.

Svaret på frågan om staten omedelbart skall kompensera en eventuell minskning av personalen i statliga verk i de olika kommunerna är att det är omöjligt att göra en utfästelse härom. Exempelvis SJ och Posten har ju på många håll rationaliserat sin verksamhet, och inte har jag märkt att herrarna här i kammaren har verkat för att statliga verk eller företag skall ha större personalstyrka än som är absolut nödvändigt. Det händer alltså inte bara i Herrljunga utan även i andra kommuner att staten minskar sin personal. Men jag vågar påstå att när staten minskar sin personal så sker det med mycket stor omsorg och omtanke om kommunen än vad som oftast är fallet när privata företag helt enkelt läggs ned.

Det sades här att Herrljunga led stor skada genom att skolan för civilförsvaret inte lokaliserades dit. Det var 15 kommuner som alla ansåg sig böra ha denna skola av sysselsättningskäl, och alla hade goda skäl. I alla dessa 15 kommuner kan man alltså stå upp och säga att man förlorat dessa arbetstillfällen som man skulle ha fått genom civilförsvars-skolan. Så kan man inte resonera – skolan kunde bara förläggas till en enda kommun.

Jag har som svar på den fråga som ställts sagt att jag bedömer situationen för dagen i Herrljunga som på intet sätt bekymmersam jämförd med situationen i många andra kommuner i det här landet. Men jag har också sagt att strukturen på näringslivet i Herrljunga är sådan att man får vara en smula vaksam. Kommunalmännen och arbetsmarknadsmyndigheterna följer vad som händer i de enskilda företagen i Herrljunga. Skulle det visa sig att något företag där börjar svikta, är vi beredda att omedelbart gå in och hindra att det sker en sysselsättningsminskning genom nedläggning av ett företag. Det löftet har jag gett kommunalmännen – och det vågar jag ge också i dag – att om den situationen inträder, måste vi i den stora konkurrens om lokaliseringsprojekt som föreligger ge företräde åt Herrljunga.

Herr ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Statsrådet konstaterar att han börjar bli litet irött på att svara folk utifrån landet på frågor om åtgärder för den ena eller andra kommunens bästa. Att jag vände mig just till statsrådet med den här frågan berodde på att statlig etablering i kommunen hade flyttats undan. På detta replikerar statsrådet att vi inte varit några tillskyndare av den statliga verksamheten. Får jag ta mig friheten att uppfatta statsrådets svar på det sättet att den minskning av statlig verksamhet som skett i Herrljunga kommer att bli normerande för statlig och offentlig verksamhet över huvud taget? Då kan jag inte tänka mig annat än att den grupp här i riksdagen som jag representerar mycket väl kommer att finna sig i den anordningen och med visst intresse studera förhållandena just i Herrljunga.

Det är inte så – och ingen från vår sida har sagt det – att det är någon katastrof på gång. Men vi är en mycket liten kommun och är mycket känsliga även för relativt små förändringar i negativ riktning. Det är anledningen till att jag har aktualiserat de här frågorna.

När det gäller frågan om civilförsvårsskolan vill jag bara peka på det märkliga förhållandet att staten när man skall starta en så betydande anläggning gör det i form av en tävlan mellan olika kommuner – siffran 15 nämndes här och det var säkerligen så många. Alla ställer upp och erbjuder en färdig anläggning på 15–20 milj. kr. I den dansen sitter Herrljunga med sina 8 000 à 9 000 invånare betydligt kärvare än t. ex. den mycket större grannkommunen Borås. Om vi nu skall ägna några ögonblick även åt den affären så vill jag säga att det är mycket märkligt att staten gör upphandlingar av sina egna anläggningar på det sättet. Sådana gånger är vi verkligen inte jämbördiga. Det krävs mycket av Herrljunga kommun för att den skall kunna vara med och leka i en sådan lekstuga. Vi gjorde trots allt det. Vi ansåg att det var så värdefullt för vår kommun att vara med att vi faktiskt gjorde detta stora åtagande. Men räknat per invånare, skattekrona eller vad som helst är det utan tvivel så, att engagemanget i en sådan affär är ofantligt mycket större för en liten kommun som Herrljunga än för de stora kommunerna runt

omkring. Detta är en av anledningarna till att jag har velat aktualisera statens engagemang just i vår lilla kommun.

Nr 110

Tisdagen den
27 april 1976

Om ersättningsetablering i Herrljunga

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag vågar påstå att det är staten som när det gäller de mest problemfyllda bygderna i detta land har fått göra insatser för att sysselsättning skall komma till stånd, och detta har hjälpt oss väldigt mycket i lokaliseringpolitiken. Problemen är mycket större i de kommuner där stora privata företag lagts ned och flera hundra personer friställts. Jag kan nämna kommun efter kommun där stora privata företag årligen minskar sysselsättningen med ett par hundra, så nog har vi problem med en rad kommuner.

Jag vill emellertid ge herr Andersson i Ljung rådet att inte måla bilden i Herrljunga för dyster. Om vi skall locka industrier till Herrljunga eller till andra kommuner utanför stödområdet skall vi inte locka dem med några lokaliseringbidrag, utan de skall lockas dit därför att kommunerna har bra orter att etablera sig i. Skryt hellre över Herrljunga än måla ut en dyster bild och skapa pessimism inför framtiden!

Jag vill sedan säga några ord om civilförvarsskolan i Herrljunga. När regeringen slutligen tog ställning till denna lokalisering togs inga som helst hänsyn till de åtgärder som kommunerna hade vidtagit eller till eventuella motiveringar från kommunernas sida när det gällde vad som kunde betraktas som mest ändamålsenligt eller billigt från lokaliseringssynpunkt. Vi avgjorde frågan genom att bedöma var det var lämpligast att från lokaliseringssynpunkt förlägga skolan.

Det är riktigt att 15 kommuner tävlade om att få skolan. Alla som inte fick skolan anser nu att de har förlorat ett antal sysselsättningstillfällen, men så kan man inte resonera. Det är helt orimligt att till regeringen säga: Nu måste ni i stället för civilförvarsskolan som inte lokaliserades till kommunen ge oss någon annan statlig verksamhet! En sådan uppfattning kan man alltså inte hävda.

Herr ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Det var just av det skälet som jag inte tagit upp civilförvarsskolan i min interpellation. Frågan om civilförvarsskolan kom upp i helt andra sammanhang, och jag har inte återopat den. Däremot vill jag återopa den anläggning för fångvårdens behov som jag nämnde i mitt tidigare anförande. När det gäller denna anläggning var det egentligen bara byggstarten som återstod när kriminalvårdsstyrelsen backade ur ärendet. Det har funnits i kommunens planering under så många år att jag inte tvekade att betrakta denna uteblivna etablering som en direkt förlust för kommunen. Jag vill också påpeka att det inte är jag som har använt uttrycket katastrof eller något liknande när det gäller problemen i Herrljunga kommun.

Om jag är rätt underrättad är det dessutom i de yttersta av dessa dagar så, att vederbörande myndigheter just nu har att yttra sig över ett ärende

*Om försöksverk-
samhet med
"friskvård" som
schemabundet
ämne i grundskolan*

om privat nyetablering i Herrljunga. Denna etablering kan också komma att beröra arbetsmarknadsministrernas område, och då hoppas jag att vi vid det tillfället får det stöd för en sådan anläggning som vi kan komma att behöva.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om försöksverksamhet med "friskvård" som schemabundet ämne i grundskolan

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara herr *Bengtssons* i Göteborg (c) den 30 mars anmälda interpellation, 1975/76:160, och anförde:

Herr talman! Herr Bengtsson i Göteborg har frågat mig om jag är beredd medverka till en försöksverksamhet med friskvård som schemabundet ämne i grundskolan.

Skolan har i dag bl. a. till uppgift att hjälpa eleverna till psykiskt och socialt välbefinnande och till fortsatt hälsa. I skolans verksamhet förekommer i dag åtskilliga inslag som kan betecknas som "friskvård". Även om skolan bedriver en omfattande undervisning och aktivt söker påverka attityder inom detta område, kan dock ytterligare insatser göras för att på ett bättre sätt samordna de olika verksamheter som ryms inom begreppet friskvård. Syftet härmed är att åstadkomma en hälso-undervisning med utgångspunkt i elevernas behov i olika åldrar. Inte minst torde det vara värdefullt att ytterligare utveckla samspelet i dessa frågor mellan skolan, föräldrar, företrädare för myndigheter, organisationer etc. Skolans personal måste självfallet ha huvudansvaret för att det bedrivs en väl planerad och strukturerad undervisning i dessa frågor. Det ligger dock stora, ännu inte helt utnyttjade möjligheter för skolan i att få del av den stimulans och de erfarenheter som människor utanför skolan kan bidra med.

1974 års skolhälsovårdsutredning beräknas lägga fram förslag om ett ökat utnyttjande av den medicinska personalens medverkan i planering av hälsoundervisningen och även i den direkta undervisningen. Det är naturligtvis också angeläget att psykologer, skolkuratorer och skolsköterskor i ökad grad kan medverka i både planering och genomförande av hälsoundervisningen.

Både reguljärt och försöksvis förekommer i olika skolor verksamheter även utanför den timplanebundna undervisningen, vilka kan sägas ingå som ett led i hälsoundervisningen. Det kan t. ex. gälla motionsinriktade rastaktiviteter av olika slag. Det kan också gälla aktiviteter under lunchraster med inriktning på att ge eleverna goda kostvanor. Det förslag som regeringen har lagt fram för riksdagen i propositionen om skolans inre arbete m. m., avseende tid för annan verksamhet än den timplanebundna undervisningen, bör ge avsevärt ökade möjligheter till akti-

Tisdagen den
27 april 1976

Om försöksverksamhet med "friskvård" som schemabundet ämne i grundskolan

viteter av denna art.

Som framgår av vad jag nyss har nämnt kan många av skolans aktiviteter som f. n. regelmässigt bedrivs gå under beteckningen friskvård. De möjligheter skolan har att ytterligare utveckla denna verksamhet rör frågor kring samordning å ena sidan mellan olika lärargrupper och å andra sidan mellan lärare och annan personal och personer utanför skolan. Att införa "friskvård" som schemabundet ämne i grundskolan torde däremot vara olämpligt. Friskvård eller hälsoundervisning omfattar alltför många olikartade inslag som på ett naturligt sätt hör hemma inom olika ämnen. Härtill kommer att det är mycket svårt att föra in ytterligare ämnen i timplanen. Det är vidare svårt att utforma en passande lärarbehörighet för ett ämne av den art som friskvård skulle utgöra. Även i fråga om lärarbehörighet och lärarkompetens torde en samverkan mellan olika personalgrupper vara det bästa sättet att ytterligare utveckla denna verksamhet i skolan. Ett sådant arbetssätt rekommenderas också i propositionen om skolans inre arbete.

Herr BENGTTSSON i Göteborg (c):

Herr talman! Jag ber först att få tacka för svaret på min interpellation.

I den allmänna debatten talas alltmer om betydelsen av friskvård. Men trots att det är en så utomordentligt viktig fråga händer förhållandevis litet rent konkret. I det svar jag fått finns angivet de insatser som skolan f. n. bedriver på det här området. Men att söka nya vägar är inte statsrådet beredd att medverka till – det framgår bl. a. av svaret: "Att införa 'friskvård' som schemabundet ämne i grundskolan torde däremot vara olämpligt. Friskvård eller hälsoundervisning omfattar alltför många olikartade inslag som på ett naturligt sätt hör hemma inom olika ämnen. Härtill kommer att det är mycket svårt att föra in ytterligare ämnen i timplanen. Det är vidare svårt att utforma en passande lärarbehörighet för ett ämne av den art som friskvård skulle utgöra."

Jag finner det bekymmersamt att statsrådets intresse är så svalt när det gäller en så viktig fråga. Men det finns glädjande nog ett betydande intresse hos en stor allmänhet som vill hjälpa till med friskvården. Detta hälsar jag med tillfredsställelse. Under hösten 1976 kommer en försöksverksamhet med förebyggande hälso- och mentalvård med en timme per vecka på låg- och mellanstadiet vid Torslandaskolan i Göteborg att genomföras. Bakgrunden är att ett antal personer, bl. a. doktor Atle Worm, skolläkare i Torslanda, har tagit initiativ till denna försöksverksamhet, som går ut på att

1. påverka lärarnas intresse för hälso- och mentalvård med förebyggande hälsovård under en timme per vecka och under medverkan av bl. a. läkare, tandläkare, kostexperter och socialarbetare.

2. bjuda in representanter för idrottsföreningar, andra tänkbara ideella föreningar och vad som i övrigt finnes av positiv fritidsaktivitet i skolans närhet för att undervisa under specialtimmen samt erbjuda barnen en fortsättning av aktiviteterna i föreningen eller klubben under kvällstid,

Tisdagen den
27 april 1976

Om försöksverksamhet med "friskvård" som schemabundet ämne i grundskolan

3. intressera föräldrar att bidra med undervisning, stöd och aktivt deltagande i föreningsverksamheten.

Intresset är stort i Göteborg för detta projekt. Såvitt jag vet är även både socialstyrelsens nämnd för hälsouppllysning och skolöverstyrelsen positivt inställda till denna försöksverksamhet. Anslag för projektets genomförande beräknas erhållas från socialstyrelsen och Göteborgs kommun. Jag kanske även får informera om att Hjälmarreds folkhögskola i höst inrättar en särskild friskvårdslinje. I en intervju säger skolans rektor Per-Gunnar Hjalmarsson bl. a.:

"Den som kan friskvård har en given plats i dagens och ännu mer i morgondagens samhälle. Friskvård är sannerligen inget modeord som bara dyker upp och försvinner.

Det rymmer en verklighet som vi måste ge allt större plats i vår tillvaro – lusten att hålla oss friska till kropp och själ. Den lusten måste både stat och kommun satsa på, både näringsliv och organisationer. Och det kommer att behövas massor med folk i framtiden som kan hjälpa till med sådana saker."

Det kan tilläggas att Hållands folkhögskola i Jämtland redan har haft en ettårig friskvårdslinje under några år. Den har gett så goda erfarenheter att man fr. o. m. i höst bygger ut den till tvåårig. Och många av dem som utbildat sig till friskvårdare här har omedelbart sugits upp som ledare och instruktörer, bl. a. inom turistnäringen. Det måste finnas ett intresse att minska trycket på sjukvården, det är väl ändå självklart. Friskvård är en av de verkligt stora frågorna i vårt land, både på kort och på lång sikt.

Herr talman! Jag har den förhoppningen att statsrådet, trots sin enligt min uppfattning i dag negativa syn på en försöksverksamhet med friskvård som schemabundet ämne i grundskolan, snart kommer att medverka till förslagets genomförande i hela landet.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Att man inte säger ja till schemabindning av ett särskilt ämnesområde, i detta fall friskvården, är inte detsamma som att vara ointresserad av friskvård. I mitt svar har jag också redovisat på vilka sätt friskvård naturligt kan ingå i allt skolarbete, både under schemabunden tid och under skoldagen i övrigt. Jag skulle naturligtvis kunna fortsätta att räkna upp ämne för ämne – gymnastik, biologi, hemkunskap, religionskunskap osv. – men jag tycker det är ganska meningslöst. Jag menar i stället: Låt friskvården ingå på ett naturligt sätt i alla de ämnena. Jag tror det är det absolut bästa sättet att verka för undervisning i friskvård.

Herr BENGTTSSON i Göteborg (c):

Herr talman! Det går säkert att räkna upp många ämnen. Men försöksverksamheten i Göteborg och verksamheten vid folkhögskolorna talar ju för att detta är en programmering i skolvärlden som är av ut-

Tisdagen den
27 april 1976

---

*Om försöksverk-
samhet med
"friskvård" som
schemabundet
ämne i grundskolan*

omordentligt stor betydelse. Det är vi överens om.

Vi måste ändå göra klart för oss att i dagens samhälle krävs det oerhört mycket information, inte minst på det här området. Vi vet hur det ser ut på marknaden. Jag behöver väl knappast nämna hur illa ställt det är när det gäller narkotikan. Jag har stått i den här talarstolen under många år och talat om narkotika med socialministern. Vi har egentligen inte i denna stund kommit någon bit på vägen till förbättring. Vi har faktiskt fått det värre. I dagsläget har vi också heroinet. Jag menar att detta tillsammans, och mycket därtill, gör att det krävs insatser, inte minst från regeringens sida.

Låt mig nämna några siffror. Varje dag är 425 000 personer sjukskrivna. Upp till 30 % av patienterna som söker öppen vård har psykosomatiska, depressiva eller nervösa problem. 12 000 av våra ungdomar mellan 15 och 25 år har redan blivit intravenösa narkomaner. 7 % av våra värnpliktiga blev hemskickade vid inskrivningen, då de redan hade blivit kroniska alkoholister. 33 % av våra ungdomar i 15-årsåldern använde mellanöl lördag och söndag. Uppskattningsvis 10 % blir så småningom alkoholister. Om tio år, lär någon professor som har räknat på detta ha konstaterat, har vi en miljon alkoholister. Det är skrämmande siffror. Vi talar om siffror, men bakom varje siffra finns en människa. Jag vill inte säga att fru statsrådet Lena Hjelm-Wallén inte är positivt inställd, men jag menar att vi ändå måste öka slagkraften på det här området. Vi måste öka förutsättningarna för staten, för regeringen att gå in och hjälpa till.

Varför har vi inte möjlighet att ytterligare satsa på detta område? Vi satsar på sjukvården av nödvändiga skäl, eftersom där finns ett hårt tryck och vi naturligtvis måste lösa problemen på den sidan för alla sjuka människor. Men vi skall väl i första hand se till att friskvården byggs ut och att trycket på våra sjukhus minskar. Det kommer i stället att öka.

Fru statsråd! Jag vet genom en kontakt att – det är skrämmande när man hör det – barnungar i 10–12-årsåldern i dag längtar efter en plats på långvården. En säng på långvården skulle vara drömmen för dem. Så långt nere i eländet är de.

Det finns ändå anledning att då sätta in alla till buds stående medel – bl. a. i skolan. Man gör det i andra länder. I Finland har man, enligt vad som sagts mig – jag kan inte stå för uppgiften – två timmars schemabunden hälsovårdsundervisning i veckan. Om det nu är en alldeles korrekt uppgift visar den att man är före oss på det här området. Man ser riskerna.

Det finns anledning också för oss att tänka över om vi kan få in en sådan undervisning på schemat. För visst finns det lärare! Det är säkert väldigt gott om lärare. Jag tycker inte att det är motiverat att räkna upp alla de svårigheter som fru statsrådet nämner. Är vi positivt inställda har vi också möjligheter – men är vi inte det kan vi hitta på hur många svårigheter som helst, och då löser vi aldrig problemen.

Tisdagen den
27 april 1976

*Om försöksverk-
samhet med
"friskvård" som
schemabundet
ämne i grundskolan*

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Friskvård finns redan på schemat, men integrerat i en mängd andra ämnen.

Men det är alltför vanligt att riksdagsledamöter, när man upptäcker ett behov, kräver att det skall finnas ett ytterligare ämne inom just det området i grundskoleelevernas timplan. Man använder då något aktuellt behov i samhället som skäl för sitt krav. Jag skulle, herr Bengtsson i Göteborg, vilja säga: I dagens samhälle behöver eleverna också fritid och inte en mängd ytterligare timmar på schemat!

Herr BENGTSSON i Göteborg (c):

Herr talman! Ja visst, fru statsråd, behöver barnen fritid. Men de behöver en positiv fritid.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Föredrogs och hänvisades

Motioner

- 1975/76:2450–2454 till inrikesutskottet
- 1975/76:2455–2457 till utbildningsutskottet
- 1975/76:2458 och 2459 till inrikesutskottet
- 1975/76:2460 till civilutskottet
- 1975/76:2461–2464 till trafikutskottet
- 1975/76:2465–2467 till civilutskottet
- 1975/76:2468–2473 till näringsutskottet
- 1975/76:2474 och 2475 till trafikutskottet
- 1975/76:2476 och 2477 till justitieutskottet
- 1975/76:2478 till socialutskottet
- 1975/76:2479–2482 till skatteutskottet
- 1975/76:2483–2486 till inrikesutskottet
- 1975/76:2487–2489 till försvarsutskottet
- 1975/76:2490–2492 till socialförsäkringsutskottet
- 1975/76:2493–2500 till inrikesutskottet
- 1975/76:2501–2506 till utbildningsutskottet
- 1975/76:2507–2509 till konstitutionsutskottet
- 1975/76:2510 och 2511 till näringsutskottet
- 1975/76:2512–2515 till skatteutskottet
- 1975/76:2516 till justitieutskottet
- 1975/76:2517 och 2518 till försvarsutskottet

§ 12 Föredrogs men bordlades åter

- skatteutskottets betänkanden 1975/76:57 och 58
- justitieutskottets betänkanden 1975/76:28 och 33
- lagutskottets betänkanden 1975/76:16 och 27
- socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:34
- socialutskottets betänkanden 1975/76:33–37

utbildningsutskottets betänkanden 1975/76:26 och 29
jordbruksutskottets betänkande 1975/76:42
näringsutskottets betänkanden 1975/76:41–47
civilutskottets betänkanden 1975/76:17 och 23

Nr 110

Tisdagen den
27 april 1976

---

§ 13 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna 1975/76:173 och 174.

§ 14 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle de två gånger bordlagda ärendena uppföras i följande ordning:

näringsutskottets betänkanden nr 41–46
civilutskottets betänkande nr 23
justitieutskottets betänkanden nr 29 och 34
utbildningsutskottets betänkande nr 26
civilutskottets betänkande nr 17
socialförsäkringsutskottets betänkande nr 34
socialutskottets betänkanden nr 36 och 35
lagutskottets betänkanden nr 20, 22 och 25
försvarsutskottets betänkande nr 31
kulturutskottets betänkande nr 37
trafikutskottets betänkanden nr 17, 20 och 21
näringsutskottets betänkande nr 33
skatteutskottets betänkanden nr 57 och 58
lagutskottets betänkanden nr 16 och 27
socialutskottets betänkanden nr 33, 34 och 37
utbildningsutskottets betänkande nr 29
jordbruksutskottets betänkande nr 42
näringsutskottets betänkande nr 47
justitieutskottets betänkanden nr 28 och 33
utbildningsutskottets betänkanden nr 23 och 25
socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 30 och 33

§ 15 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1975/76:50 med anledning av granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Försvarsutskottets betänkande

1975/76:32 med anledning av propositionerna 1975/76:100 och 1975/76:143 såvitt avser anslag m. m. för budgetåret 1976/77 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Näringsutskottets betänkanden

1975/76:48 med anledning av propositionen 1975/76:158 om ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och

Nr 110

Tisdagen den
27 april 1976

*Meddelande om
frågor*

om stadshypoteksföreningar, m. m.
1975/76:49 med anledning av propositionen 1975/76:171 om statlig kurs-
garanti vid export
1975/76:50 med anledning av propositionen 1975/76:192 om teckning
av aktier i AB Industri kredit och AB Företagskredit, m. m.

Civilutskottets betänkanden

1975/76:22 med anledning dels av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller
anslag till bostadsbyggande m. m., dels propositionen 1975/76:144
med förslag om beaktande av det s. k. ingångsvärdet i samband med
statligt bostadslån för ombyggnad av flerfamiljshus, dels i dessa ämnen
väckta motioner
1975/76:26 med anledning av motioner i hyresfrågor

§ 16 Anmälades och bordlades

Motioner

1975/76:2519 av herr *Ahlmark m. fl.*
1975/76:2520 av herr *Bohman m. fl.*
1975/76:2521 av herr *Hermansson m. fl.*
1975/76:2522 av herr *Josefson m. fl.*
1975/76:2523 av herr *Olsson* i Sundsvall
1975/76:2524 av fru *Troedsson*
1975/76:2525 av fru *Troedsson*
1975/76:2526 av fru *Troedsson* och herr *Magnusson* i Borås
1975/76:2527 av fru *Troedsson* och herr *Regnéll*
med anledning av propositionen 1975/76:180 om ändrade regler för be-
skattning av realisationsvinster, m. m.

1975/76:2528 av herr *Claeson m. fl.*
med anledning av propositionen 1975/76:198 om ändring i byggnads-
stadgan (1959:612)

§ 17 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 26 april

1975/76:323 av herr *Lorentzon* (vpk) till herr arbetsmarknadsministern
om åtgärder för att förhindra sprängningsolyckor på arbetsplatser:

Nyligen inträffade en stor sprängningsolycka vid en byggarbetsplats
i Husum. Det beräknas att omkring 500 kg dynamit exploderade, dvs.
att sprängkraften kan jämföras med den vid den svåra olyckan i Lappo
då 41 människor omkom. Vid tillfället då explosionen inträffade i Husum

pågick lyckligtvis inget arbete och inga människor fanns i närheten. Endast härigenom undveks en katastrof.

Sprängämnet förvarades i en träbarack i direkt anslutning till arbetsplatsen, vilket klart strider mot gällande bestämmelser för förvaring av sprängämne.

Chefen för sprängämnesinspektionen säger i ett tidningsuttalande att han inte tror att det är särskilt vanligt med sådana brott mot säkerhetsbestämmelserna.

Det förhållandet att sprängolyckan i Husum har inträffat och den osäkerhet chefen för sprängämnesinspektionen uttalar om förhållandena på det här området föranleder mig att ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Vilka slutsatser drar arbetsmarknadsministern av den inträffade olyckan, och vilka åtgärder kommer att vidtas för att förhindra en upprepning?

den 27 april

1975/76:324 av fru *Marklund* (vpk) till herr utbildningsministern om åtgärder för att förbättra elevassistenternas ekonomiska situation:

Enligt uppgifter i bl. a. tidningspressen strejkar elevassistenterna vid Ingemundsskolan i Solna fr. o. m. den 26 april. Strejken gäller i första hand de orimligt låga lönerna. Elevassistenterna vid Ingemundsskolan tjänar ca 1 500 kr. per månad. I sammanhanget bör nämnas att löneläget för denna yrkesgrupp över lag är upprörande lågt. Man kan inte frigöra sig från tanken att staten och kommunerna inte vill betrakta assistenternas arbete som ett krävande yrkesarbete, som utgör en förutsättning för vissa handikappade elevers möjlighet att delta i den undervisning och utbildning som är deras rättighet.

Elevassistenternas strejk innebär att eleverna inte kan följa undervisningen. Det är angeläget att konflikten snabbt får en lösning som innebär ett erkännande av elevassistenterna som yrkesgrupp och elevernas rätt till utbildning.

Under hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser utbildningsministern att vidta för att tillgodose elevassistenternas rimliga lönekrav?

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 17.37.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert